

Zwerfjongeren (z)onder dak

Casus onderzoek naar de overstap van Jeugdzorg naar
Maatschappelijke Opvang

Niek Fransen
Carolien van den Handel
Lenneke Wolswinkel

Zwerfjongeren (z)onder dak

Casus onderzoek naar de overstap van Jeugdzorg naar Maatschappelijke Opvang

Amsterdam, 27 april 2009

Niek Fransen
Carolien van den Handel
Lenneke Wolswinkel

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
2 Onderzoeksopzet	7
2.1 Uitgangspunten	7
2.2 De onderzoeksgemeenten	7
2.3 De selectie van respondenten	8
2.4 Hoor en wederhoor	9
2.5 De (weerbarstige) praktijk	9
3 De Haarlemse situatie	10
3.1 Instellingen voor de opvang van zwerfjongeren	10
3.2 Selectie van respondenten	11
3.3 Samenvatting van de interviews	12
3.4 Knelpunten bij de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang	13
4 De Amsterdamse situatie	18
4.1 Instellingen voor de opvang van zwerfjongeren	18
4.2 Selectie van respondenten	19
4.3 Samenvatting van de interviews	21
4.4 Knelpunten bij de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang	23
5 Conclusies	29
5.1 Achtergrond onderzoeksdoelgroep	29
5.2 Knelpunten in de overgang jeugdzorg naar maatschappelijke opvang	30
6 Aanbevelingen en oplossingsrichtingen voor de toekomst	33
Bijlagen	
Bijlage 1 Knelpunten in de selectieprocedure	38
Bijlage 2 Betrokken instellingen en organisaties Haarlem	40
Bijlage 3 Betrokken instellingen en organisaties Amsterdam	41
Bijlage 4 Overzicht steekproeftrekking Haarlem	44
Bijlage 5 Overzicht steekproeftrekking Amsterdam	45
Bijlage 6 Onderwerpen interviews	46
Bijlage 7 Respondenten Haarlem	48
Bijlage 8 Respondenten Amsterdam	50
Bijlage 9 Deelnemers groepsgesprek Haarlem	54
Bijlage 10 Deelnemers groepsgesprek Amsterdam	55
Bijlage 11 Gebruikte literatuur	56

Samenvatting

De zwerfjongerenproblematiek vraagt om aandacht. Volgens berekeningen van de Algemene Rekenkamer, neemt het aantal zwerfjongeren nog steeds toe¹. Daarbij bereiken het Ministerie voor Jeugd en Gezin en het ministerie van VWS signalen dat sprake zou zijn van onvoldoende aansluiting tussen het provinciale jeugdzorgbeleid en het gemeentelijke beleid voor maatschappelijke opvang.

Om beter zicht te krijgen op de aansluitingsproblemen hebben het ministerie van VWS en het ministerie voor Jeugd en Gezin DSP-groep opdracht verleend op casusniveau onderzoek te doen naar de knelpunten bij de overdracht van zwerfjongeren van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang. De centrale opdracht voor het onderzoek is te bepalen in welke mate de gesignaleerde problemen op casusniveau terug te vinden zijn en wat de eventuele oorzaken zijn. Uit de totaaloverzichten van de zwerfjongeren die in Haarlem en Amsterdam in de maatschappelijke opvang verblijven zijn middels het trekken van aselechte steekproeven vijftig jongeren geselecteerd. Van deze jongeren is informatie opgevraagd over hun (recente) geschiedenis: ervaringen met jeugdzorg en jeugdhulpverlening, de wijze waarop de overgang naar de maatschappelijke opvang verliep en over eventueel zwerfend bestaan. Vervolgens werden aan de hand van aantal criteria jongeren voor interviews geselecteerd. In Haarlem zijn vijf jongeren geselecteerd en in Amsterdam tien jongeren. Uitkomsten van de interviews zijn allereerst ter toetsing aan de meest recente hulpverlener en eventueel begeleider vanuit de maatschappelijke opvang voorgelegd en daarnaast zijn er groeps gesprekken gehouden met vertegenwoordigers van betrokken organisaties om de uitkomsten voor te leggen en te bespreken.

Het onderzoek richtte zich primair op de analyse van de knelpunten bij de aansluiting jeugdzorg – maatschappelijke opvang. Onderstaand een weergave van de knelpunten die uit de interviews en de groeps gesprekken naar voren zijn gekomen.

Aanbod van jeugdzorg en maatschappelijke opvang

Het aanbod van de jeugdzorg sluit niet goed aan bij de hulpvragen van de zwerfjongeren. De jongeren hebben naarmate zij ouder worden en de 18-jarige leeftijd naderen behoefte aan meer praktische begeleiding. Het aanbod van de maatschappelijke opvang sluit daarnaast niet goed aan op de doelgroep zwerfjongeren. Het aanbod schiet ook tekort in omvang. Er treedt vertraging op in de toegang tot woonvormen van jeugdzorg en de maatschappelijke opvang. De vertraging ontstaat door wachtlijsten en wachttijden. De stop van de jeugdzorg op 18 jaar heeft in de praktijk tot gevolg dat de hulp van de jeugdzorg (vooral hulp van de gezinsvoogden) in de fase daarvoor al wordt afgebouwd.

Noot 1 'Opvang zwerfjongeren 2007', Algemene Rekenkamer, 17 januari 2008.

Overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang

De splitsing van de hulpverlening op het 18^e levensjaar heeft een verhoogd risico op uitval. De relatie met de jeugdhulpverlener stopt. Als verlengde jeugdzorg wordt verleend of andere vervolghulp wordt geïnitieerd krijgt de jongere een nieuwe hulpverlener. Het ontbreekt daarnaast aan afspraken / samenwerking tussen jeugdzorg en de maatschappelijke opvang. Jeugdzorg is vaak onbekend met de beschikbare hulpverlening voor jongeren vanaf 18 jaar. Ook de schakel tussen jeugdzorg en de vervolghulp, zoals het indicatieoverleg dak- en thuisloze jongeren in Amsterdam, is niet of beperkt bekend. Dossiers en aanwezige kennis van jongeren in de jeugdzorg worden tenslotte niet overgedragen aan de hulpverleners in de maatschappelijke opvang

Jongeren zelf

Het ontbreekt jongeren aan motivatie om hun situatie te verbeteren. Zij herkennen en/of onderkennen de eigen problemen niet. Het wegvallen van het verplichtend karakter van de jeugdzorg bij de 18^e verjaardag is voor een deel van de zwerfjongeren reden ervoor te kiezen alle vormen van hulp en begeleiding los te laten. Een deel van deze jongeren redt het niet en raakt (opnieuw) zwervend.

Een groot deel van de jongeren van 18 jaar (en ouder) hebben wel degelijk behoefte aan steun in het proces naar volwassenheid. Veel zwerfjongeren missen ouders of vervangers die hen in dit proces kunnen steunen terwijl de jongeren niet elders met deze hulpvragen terecht kunnen. Veel zwerfjongeren zijn voortijdig schoolverlaters waardoor het perspectief op stabiel inkomen/werk op korte termijn beperkt is. Ook hebben zij vaak niet 'geleerd' te werken. Het nakomen van een huurverplichting is hierdoor bijkans onmogelijk. Een deel van de allochtone jongeren maakt minder gebruik van jeugdzorg en maatschappelijke opvang. De jongeren en ouders weten de hulpverlening minder goed te vinden en de hulpvormen sluiten niet goed aan op de, mede cultureel bepaalde, behoefte. Als deze jongeren het ouderlijk huis verlaten gaat het nogal eens mis, omdat te veel vaardigheden ontbreken. Een aanzienlijke groep jongeren heeft een licht verstandelijk beperking. Zij hebben specifiek aanbod nodig en belanden nu ten onrechte in het algemene aanbod van de maatschappelijke opvang.

Aanbevelingen

In hoofdstuk 6 wordt door DSP-groep een aantal aanbevelingen gedaan op basis van de uitkomsten van dit onderzoek, aangevuld met ervaringen uit andere, door DSP-groep uitgevoerde, onderzoeken.

1 Inleiding

De zwerfjongerenproblematiek vraagt om aandacht. Volgens berekeningen van de Algemene Rekenkamer neemt het aantal zwerfjongeren nog steeds toe². De Rekenkamer baseert zich in belangrijke mate op de gegevens die de centrumgemeenten - verantwoordelijk voor de opvang van deze jongeren - aanleveren. Het is niet helemaal duidelijk of de toename veroorzaakt wordt door een feitelijke groei van het aantal zwerfjongeren of het gevolg is van een betere/andere registratie. Het blijft echter zorgelijk dat er nog steeds veel jongeren geen dak boven hun hoofd hebben, of zich daarvoor van plek naar plek moeten verplaatsen. Er bereiken het ministerie voor Jeugd en Gezin en het ministerie van VWS signalen dat sprake zou zijn van onvoldoende aansluiting tussen het provinciale jeugdzorgbeleid en het gemeentelijke beleid voor maatschappelijke opvang. Er bestaan verschillende veronderstellingen over waar de knelpunten zitten. Jeugdzorg zou bijvoorbeeld al te vroeg haar aanbod afbouwen en te vaak geen verlengde jeugdzorg aanbieden. Overdracht aan de maatschappelijke opvang zou onvoldoende plaatsvinden. Er zou te weinig initiatief worden genomen vanuit de jeugdzorg. Het zou ontbreken aan een adequaat aanbod vanuit de maatschappelijke opvang. Het blijkt dat jongeren die de 18 jarige leeftijd gaan bereiken (en dan niet meer onder de verantwoordelijkheid van de jeugdzorg vallen) nogal eens tussen wal en schip raken. Zorgwekkende signalen die vragen om meer inzicht in de problematiek.

Om beter zicht te krijgen op de aansluitingsproblemen hebben het ministerie van VWS en het ministerie voor Jeugd en Gezin DSP-groep opdracht verleend op casusniveau onderzoek te doen naar de knelpunten bij de overdracht van zwerfjongeren van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang. De centrale opdracht voor het onderzoek is te bepalen in welke mate de gesignaleerde problemen op casusniveau terug te vinden zijn en wat de eventuele oorzaken zijn. De vraagstelling voor het onderzoek luidt:

- Waar liggen de knelpunten bij de 'warme' overdracht ofwel: waar liggen de knelpunten bij de overdracht van zwerfjongeren van de jeugdzorg naar reguliere instanties zoals zorg of ondersteuning³? En wat is de invloed hierbij van de mate van deskundigheid van professionals, het systeem en de problematiek van de zwerfjongeren?
- Wordt verlengde jeugdzorg voor zwerfjongeren soms onterecht niet ingezet? En wat zijn de redenen dat hulpverlening soms stopt met 16 dan wel 17 jaar?
- Daar waar mogelijk en nodig moet realistisch advies gegeven worden over hoe de aansluiting kan verbeteren.

Het onderzoek moet op casusniveau worden uitgevoerd. Om de uitkomsten van het onderzoek wel relevant en toepasbaar te maken voor beleidsontwikkeling, dient een koppeling te worden gemaakt van de casussen van de jongeren naar de verantwoordelijke uitvoerende en bestuurlijke partijen (principe van hoor en wederhoor). Het onderzoek is uitgevoerd in de periode

Noot 2 'Opvang zwerfjongeren 2007', Algemene Rekenkamer, 17 januari 2008.

Noot 3 Toezegging van staatssecretaris VWS en minister voor Jeugd en Gezin in Algemeen Overleg van 8 april 2008.

september 2008 tot maart 2009. In deze rapportage wordt verslag gedaan van de bevindingen.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 schetst de onderzoeksopzet. In dat hoofdstuk is de formele lijn uitgezet en wordt tevens aangegeven op welke punten van de beoogde aanpak afgeweken moest worden. In hoofdstuk 3 en 4 is de samenvatting te lezen van de interviews die in Haarlem en Amsterdam met de zwerfjongeren zijn uitgevoerd. In deze hoofdstukken is ook te lezen wat de reacties zijn van de betrokken instellingen op de resultaten van de interviews.

In hoofdstuk 5 worden de bevindingen uit beide gemeenten samengevoegd en wordt een overzicht van de belangrijkste knelpunten gegeven. In het daaropvolgende hoofdstuk 6 geven wij aanbevelingen voor de toekomst.

2 Onderzoeksopzet

2.1 Uitgangspunten

Het onderzoek bestaat uit de volgende onderdelen:

- Het afnemen van interviews met zwerfjongeren die nu in de maatschappelijke opvang verblijven.
- Het checken van het beeld van de geïnterviewde jongeren over de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang bij hun (vroegere) begeleiders aan de zijde van jeugdzorg (indien mogelijk) en bij hun begeleiders in de maatschappelijke opvang.
- Het inzien van de dossiers van de respondenten (indien mogelijk).
- Het bespreken van de bevindingen met de instellingen en organisaties die bij de individuele casussen betrokken zijn (geweest).

Doel van het onderzoek is zicht te krijgen op mogelijke knelpunten die de zwerfjongeren ervaren bij de aansluiting van jeugdzorg op maatschappelijke opvang. In deze vraag zitten enkele uitgangspunten voor het onderzoek opgesloten:

- De jongeren dienen op dit moment te verblijven in een voorziening voor maatschappelijke opvang.
- De jongeren dienen een achtergrond in de jeugdzorg te hebben, niet langer dan ongeveer twee jaar geleden en gedurende een periode van minstens een half jaar⁴.
- De jongeren dienen te voldoen aan de definitie van 'zwerfjongeren' van het ministerie van VWS⁵.
- De overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang moest op één of andere wijze problematisch zijn verlopen.

2.2 De onderzoeksgemeenten

De opdrachtgever heeft ervoor gekozen om het onderzoek te laten uitvoeren in twee gemeenten: Haarlem en Amsterdam. De keuze voor deze gemeenten is willekeurig en ingegeven vanuit pragmatische overwegingen. Er was geen reden aan te nemen dat de situatie in deze gemeenten erg zou afwijken van andere gemeenten. Wel werd het zinvol gevonden een grote en een kleinere gemeente in het onderzoek te betrekken.

Hoewel er landelijk hard wordt gewerkt aan een betere ketenzorg, is dat nog niet in alle regio's op het zelfde niveau ook in de praktijk terug te zien. In die zin is voorzichtigheid vereist bij het extrapoleren van de bevindingen in Haarlem en Amsterdam naar het gehele land.

Noot 4 Dit kon ook een achtergrond zijn in een awbz-gefinancierde voorziening voor jeugdhulpverlening.

Noot 5 In 2004 werd door het Ministerie VWS de volgende definitie vastgesteld: 'Jongeren tot 25 jaar met meervoudige problemen die dakloos zijn of in een voorziening voor maatschappelijke opvang verblijven zonder hun ouders'.

2.3 De selectie van respondenten

Uitgangspunt voor het afbakenen van de doelgroep van het onderzoek was de definitie van het ministerie van VWS. De onderzoeksdoelgroep werd echter, in overleg met de opdrachtgever, nauwer afgebakend tot jongeren van 16 t/m 21 jaar. Met deze afbakening vallen zowel jongeren die vroegtijdig door jeugdzorg zijn losgelaten binnen het onderzoek, evenals jongeren die tot hun 18^e jaar jeugdzorg ontvangen, en jongeren die verlengde jeugdzorg krijgen. Het moment van uitstroom uit de jeugdzorg moet bovendien niet te ver in het verleden liggen om nog goede interviews te kunnen houden.

Voor het selecteren van de doelgroep is op verzoek van de opdrachtgever de volgende aanpak gevolgd. Allereerst is bij beide gemeenten een overzicht opgevraagd van de instellingen voor de opvang van zwerfjongeren. Bij deze instellingen is gevraagd een (geanonimiseerd) overzicht te leveren van de zwerfjongeren van 16 t/m 21 jaar, die op het peilmoment⁶ in de opvang verbleven. Hiermee kon de omvang van de doelgroep in beide steden worden bepaald.

Insteek was om uit de totale groep in Haarlem zes jongeren te selecteren voor een interview en in Amsterdam tien jongeren. Om deze jongeren te kunnen benaderen, werd eerst uit de totaallijst in beide gemeenten via een aselechte steekproef het dubbele aantal jongeren getrokken. Hiermee komt een willekeurige groep zwerfjongeren in beeld, waarvan verondersteld mag worden dat hun ervaringen exemplarisch is voor de 'gemiddelde' problematiek die bij de aansluiting jeugdzorg maatschappelijke opvang speelt.

Van de jongeren uit de aselechte steekproeven zijn bij de instellingen achtergrondgegevens opgevraagd. In overleg met de contactpersonen bij de instellingen is uit deze selectie vervolgens de helft geselecteerd. Deze helft diende (zo goed mogelijk) te voldoen aan de doelstellingen van het onderzoek. Dat wil zeggen dat jongeren werden geselecteerd die:

- Een achtergrond in de jeugdzorg dienden te hebben, dan wel jeugdhulpverlening van een awbz-instelling dienden te hebben ontvangen.
- Aangemerkt konden worden als 'zwerfjongere' volgens de definitie van het ministerie van VWS.
- Problemen moesten hebben ervaren bij de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang.

Deze doelstellingen zijn vooraf vastgesteld, maar in de praktijk bleek vooral de laatste doelstelling niet altijd realiseerbaar, omdat de overgang soms ook juist goed was verlopen. In tussentijds overleg met de opdrachtgever is daarom overeengekomen ook enkele casussen te betrekken waarbij de overgang wel goed verliep. Met de uiteindelijk geselecteerde jongeren zijn de interviews gehouden. In Haarlem zijn vijf jongeren geïnterviewd en in Amsterdam tien jongeren.

Het contact met de geselecteerde jongeren werd gelegd via de contactpersonen in de instellingen waar zij verbleven. De interviewers van DSP-groep ontvingen bij een positieve reactie een telefoonnummer en maakten een afspraak voor een gesprek. De geïnterviewden ontvingen tegoedbonnen ter waarde van € 50,- voor de gesprekken.

Noot 6 De lijsten in Haarlem werden opgesteld in oktober 2008. De lijsten in Amsterdam werden opgesteld in de periode oktober-november 2008.

2.4 Hoor en wederhoor

Om het beeld dat de jongeren in de interviews zelf naar voren brachten te checken en daarmee subjectieve vertekening zoveel mogelijk te corrigeren, is er voor gekozen dit, zo mogelijk, ter toetsing aan de meest recente hulpverlener van jeugdzorg/jeugdhulpverlening voor te leggen, en indien nodig ook aan de huidige begeleider bij de maatschappelijke opvang. In een aantal gevallen zijn ter aanvulling of toetsing ook dossiers van de jongeren ingezien. Soms was dit ook behulpzaam om de 'oude' hulpverleners te kunnen traceren. Overigens is het lang niet altijd gelukt deze contacten te leggen, ofwel omdat de namen niet (meer) bekend waren, ofwel omdat betrokken personen niet (meer) bereikbaar waren. Aan de jongeren is toestemming gevraagd om contacten te leggen en/of hun dossier in te zien.

De doelstelling van hoor en wederhoor is verder uitgewerkt in groeps gesprekken die in beide gemeenten zijn gehouden. De knelpunten die uit de interviews naar voren kwamen waren input voor deze gesprekken. Deelnemers aan de groepsgesprekken waren vertegenwoordigers van instellingen voor jeugdhulpverlening, (het team DTJ van) Bureau Jeugdzorg, vertegenwoordigers van de voorzieningen voor de maatschappelijke opvang, Stichting Streetcornerwork en de gemeenten. De gespreksthema's waren niet identiek in beide gemeenten, maar een aantal knelpunten kwam in beide gemeenten terug.

2.5 De (weerbarstige) praktijk

De beschreven aanpak, toegespitst op de wensen van de opdrachtgever als het gaat om de selectie van respondenten, is de insteek van het onderzoek geweest. De praktijk bleek echter weerbarstig. Dat heeft ertoe geleid dat in Amsterdam het trekken van een tweede steekproef noodzakelijk was en dat een deel van de geïnterviewden niet aan de gestelde criteria voldoet. Verschillende contactpersonen gaven in de loop van het traject aan wel 'andere' jongeren in hun instelling te kunnen selecteren die aan de onderzoekscriteria voldeden. Omdat de opdrachtgever de aselechte steekproef als uitgangspunt heeft gesteld van het onderzoek, is hierop niet ingegaan.

Voor een toelichting op de zoektocht naar de respondenten verwijzen we naar bijlage 1, waarin de knelpunten bij de selectie van respondenten is weergegeven.

Lopende het onderzoek werd duidelijk dat de termen 'zwerven', 'dakloos' en 'thuisloos' op verschillende manieren worden ingevuld. Behalve dat dit een complicerende factor in het onderzoek was, roept het ook verwarring op in de verslaglegging. Voor de leesbaarheid hanteren we in dit rapport de term 'zwerven' of 'zwervend', waarbij zowel sprake kan zijn van feitelijke dakloosheid als van een periode van thuisloosheid. In het laatste geval verhuizen de jongeren in korte tijd van het ene naar het andere tijdelijke adres.

De beelden over de aansluiting tussen jeugdzorg en maatschappelijke opvang zijn opgebouwd uit de informatie uit de interviews, aangevuld met informatie uit de gesprekken met cliëntbegeleiders en vertegenwoordigers van de betrokken organisaties en instellingen. Knelpunten in de overgang kwamen in deze gesprekken soms meer naar voren dan in de interviews met de jongeren zelf.

3 De Haarlemse situatie

3.1 Instellingen voor de opvang van zwerfjongeren

In het Rapport van de Algemene Rekenkamer ligt de schatting van het aantal zwerfjongeren in Haarlem tussen de 110 en 250. Daarbij dient vermeld te worden dat de cijfers gedateerd zijn omdat Haarlem geen nieuwe gegevens heeft aangeleverd. De partners in de OGGZ schatten het aantal op ongeveer honderd tot 130 jongeren⁷. Zowel de schatting van de Rekenkamer als laatst genoemde hebben betrekking op jongeren tot 25 jaar.

Haarlem hanteert als definitie voor zwerfjongeren; 'jongeren tot 25 jaar die meer dan één probleem hebben, dakloos zijn of af en toe in de opvang verblijven'. In de praktijk blijkt dat een periode van thuisloosheid ook onder dakloosheid kan vallen. De Haarlemse definitie sluit nauw aan bij de definitie die het ministerie hanteert. In de praktijk geeft Haarlem nader invulling aan de term dakloosheid.

Haarlem heeft een zeer overzichtelijk aanbod van maatschappelijke opvang dat wordt aangeboden door twee organisaties: Stichting Spaarnezicht en het Leger des Heils. Spaarnezicht biedt naast onderdak voor zwerfjongeren ook 'Kamers met kansen', een project dat er op gericht is een startkwalificatie te halen op de gebieden 'wonen' en 'werk/leren'. Het Leger des Heils heeft dag- en nachtopvang. In totaal heeft Haarlem 27 plekken die zijn gereserveerd voor zwerfjongeren tot 25 jaar.

Jeugdzorg weet vooral Spaarnezicht te vinden als voorziening voor dak- en thuisloze jongeren. Bijna de helft van alle plaatsingen verliep via Bureau Jeudzorg Noord Holland⁸.

De gemeente Haarlem heeft het vangnet jeugd en sinds kort is Streetcornerwork actief in Haarlem. Ook het Jongereninformatieteam heeft een betrokkenheid met zwerfjongeren. In 2009 wordt een samenhangend beleid ten aanzien van zwerfjongeren verder vorm gegeven.

In samenwerking met de gemeente Haarlem, Spaarnezicht en het Leger des Heils is een totaallijst van jongeren tussen de 16 en 21 jaar opgesteld die in de maatschappelijke opvang verblijven. Zowel de gemeente als de twee instellingen voor maatschappelijke opvang hebben constructief meegewerkt aan de uitvoering van het onderzoek. Peildatum oktober 2008 waren 24 jongeren van 16 t/m 21 jaar geregistreerd.

In Spaarnezicht waren zeven van de veertien jongeren op de peildatum jonger dan 18 jaar. De jongeren in Kamers met kansen waren allen 18 jaar of ouder. Ook bij het Leger des Heils was geen van de jongeren onder de 18 jaar.

Noot 7 Bron: Brief Vragen mbt Zwerfjongeren, STZ/JOS/2008/16372.

Noot 8 Bron: Jaarverslag 2007 Spaarnezicht.

3.2 Selectie van respondenten

In de eerste selectie zijn tien jongeren aselect getrokken uit de totaallijst⁹. Het verzamelen van de achtergrondgegevens van de jongeren was bij Spaarnezicht makkelijker dan bij het Leger des Heils. Jongeren die bij Spaarnezicht verblijven, krijgen altijd een intake en hebben altijd een dossier. Bij de voorziening van het Leger des Heils is de beschikbare informatie afhankelijk van de mate waarin een jongere begeleid wordt. Als basisgegevens worden alleen personalia geregistreerd. Vervolgens krijgt de begeleiding vorm naarmate een jongere langer in de voorziening verblijft en hulp accepteert. De verstrekte informatie van het Leger des Heils is summier. Onderstaand geven we een samenvatting van de achtergrond van de tien geselecteerde jongeren.

Achtergrond jeugdzorg

Van de tien jongeren hebben zeven jongeren een achtergrond in de jeugdzorg. Van twee jongeren is het onbekend en één jongere had geen achtergrond in de jeugdzorg (noch in een awbz-voorziening voor jeugdhulpverlening). Veel jongeren hebben een ondertoezichtstelling gehad. De meeste jongeren kregen in de thuissituatie steun van een gezinsvoogd en hebben hulp ontvangen van de geestelijke gezondheidszorg. Ook verbleef een relatief groot deel van de jongeren een tijd in een pleeggezin of een jeugdzorginstelling.

Overgang Jeugdzorg naar maatschappelijke opvang

Vier jongeren met een jeugdzorg achtergrond zijn door Bureau Jeugdzorg aangemeld bij de maatschappelijke opvang. Deze aanmeldingen waren bij Spaarnezicht en Kamers met Kansen. De andere jongeren hebben zich direct bij één van de voorzieningen gemeld. De verkregen informatie gaf geen inzicht in de wijze waarop een overdracht van jeugdzorg plaats vond. Ook andere instanties zoals de Sociale Dienst melden jongeren aan bij de maatschappelijke opvang.

Zwervend

Van vijf van de geselecteerde jongeren is het uit de verstrekte informatie helder dat zij een periode zwervend zijn geweest. Drie jongeren zijn niet echt zwervend geweest, maar hebben de afgelopen jaren wel op diverse plekken gewoond. Deze jongeren woonden een korte fase zelfstandig, in een crisisopvang, bij familie, een woonvorm van jeugdzorg of de maatschappelijke opvang. Van twee jongeren is het niet helder of zij dak- of thuisloos zijn geweest.

Van aselect naar select

Op basis van de verstrekte informatie zijn vijf jongeren geselecteerd voor de interviews. Omdat één jongere onvindbaar bleek, is een aanpassing gepleegd in de selectie door een jongere uit de totaallijst toe te voegen. Deze jongere heeft achtergrond in de jeugdzorg, geen vloeiende overgang van jeugdzorg naar de maatschappelijke opvang en is een periode zwervend geweest. Het leidde uiteindelijk tot de volgende verdeling:

- 2 jongeren uit Spaarnezicht
- 1 jongere uit Kamers met kansen
- 2 jongeren van het Leger des Heils

Noot 9 Een overzicht van de steekproeftrekking en de aantallen is opgenomen in bijlage 4.

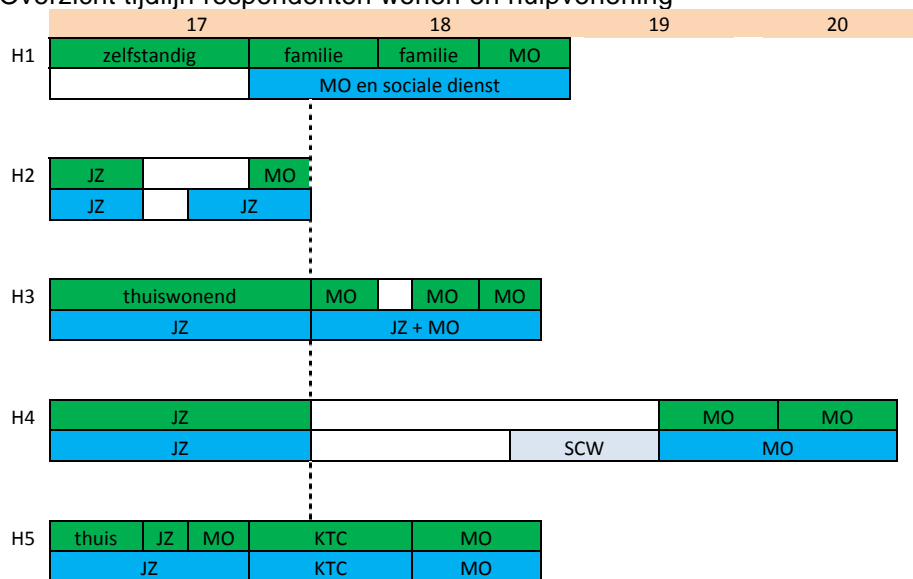
Op basis van de verstrekte informatie was helder dat alle jongeren een achtergrond jeugdzorg hadden en dat er geen sprake was van overdracht door de jeugdzorg naar de maatschappelijke opvang.

3.3 Samenvatting van de interviews

De verkregen informatie uit de interviews is omvangrijk en bovendien zeer uiteenlopend. De levensverhalen van de jongeren zijn uniek en soms moeilijk vergelijkbaar. Om de privacy van de jongeren die hebben meegewerkt te waarborgen beperken wij ons tot een algemene toelichting op de interviews. In bijlage 7 is een korte uitwerking van de domeinen hulp en wonen per casus opgenomen.

In schema 1 zijn alle casussen uitgewerkt in een tijdslijn die is gebaseerd op de leeftijd van de jongeren. Daarna wordt een aantal thema's uitgewerkt. In het schema wordt per casus onderscheid gemaakt tussen wonen (groen/donker) en hulp (blauw/grijs). In één casus is vervolgens nog de kleur lichtblauw (lichtgrijs) gebruikt voor Streetcornerwork omdat zij toeleiden naar hulp. Als dienstverlenende organisatie bevindt hun aanbod zich op de scheidslijn van toeleiding en hulp. De open gelaten delen in de tijdslijn voor wonen en voor hulp geven de periode aan waarin sprake is geweest van een zwerfend bestaan en/of niet gebruikt werd gemaakt van hulpverlening.

Schema 1 Overzicht tijdslijn respondenten wonen en hulpverlening

Achtergrond jeugdzorg

Behalve H1 hebben alle geïnterviewde jongeren in de aangegeven periode jeugdzorg gehad. H1 had weliswaar jeugdzorg, maar dat was van zeer korte duur en meer dan vier jaar geleden. De jeugdzorg die de jongeren ontvangen, verschilde sterk per jongere, maar altijd had een gezinsvoogd een begeleidende functie voor de jongere en de opvoeders. In drie casussen stopte de jeugdzorg op het moment dat de jongere 18 jaar werd. In één casus werd verlengde jeugdzorg toegekend, waarbij de jongere een andere begeleider kreeg. Ten slotte heeft een jongere een gecombineerde vorm van jeugdzorg (wonen en hulp) gekregen die doorliep nadat de jongere 18 jaar werd tot het

moment dat de jongere wegliep uit deze instelling.

Overdracht jeugdzorg naar maatschappelijke opvang

Twee jongeren bleken toch een overdracht van de jeugdzorg naar de maatschappelijke opvang te hebben gehad in tegenstelling tot de verstrekte informatie door de maatschappelijke opvang. Al dient bij één jongere te worden vermeld dat de jeugdzorg in de beleving van de jongere tijdelijk en weinig omvattend was vanwege de leeftijd van de jongere. Zowel H4 als H5 heeft geen overdracht gehad van jeugdzorg naar de opvang.

Op het moment dat een jongere in de maatschappelijke opvang komt, start ook hulp vanuit de maatschappelijke opvang. De mate van begeleiding is afhankelijk van de voorziening en van de organisatie die de opvang biedt. De hulp die jongeren krijgen is praktisch van aard en is gericht op de leefgebieden wonen, financiën en inkomen, werk en opleiding. Een aantal van de jongeren gaf aan dat het bieden van onderdak de meeste waarde heeft. Van de hulp op de verschillende leefgebieden wordt minder verwacht. Geen van de jongeren heeft een structurele dagbesteding gehad de laatste jaren en alle jongeren zijn voortijdig schoolverlaters.

Zwervend

Drie van de vijf jongeren zijn een periode zwervend geweest. H2 en H3 waren in die tijd thuisloos. H4 is lange tijd zwervend geweest en was ook dakloos en verbleef af en toe in de nachtopvang. Voorts valt op dat gaten in de tijdslijn wonen in twee van de drie gevallen gepaard gaan met gaten in de hulp die een jongere krijgt. Twee jongeren hebben wel in relatief korte tijd diverse woonadressen gehad en zouden, afhankelijk van de gehanteerde definitie, onder de doelgroep zwerfjongeren kunnen worden gerekend. Ook valt op dat twee jongeren al voor hun 18^e jaar in de maatschappelijke opvang verblijven. Twee van de vijf jongeren verbleven ook een tijd in een woonvorm van de jeugdzorg.

Perspectief

Het toekomstperspectief dat de jongeren beschrijven is voornamelijk gericht op wonen. Het verkrijgen van een eigen woning. De jongeren zijn zich bewust dat daarvoor inkomen nodig is en uiten wel wensen voor het volgen van een opleiding.

De afzonderlijke interviews zijn waar mogelijk gecheckt op basis van de aanwezige dossiers en/of de hulpverlener.

3.4 Knelpunten bij de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang

Zoals eerder is geconstateerd, waren de levensverhalen van de geïnterviewde jongeren divers. Toch hebben we hieruit een zestal knelpunten geïdentificeerd. De knelpunten zijn in een groepsgesprek voorgelegd aan: Bureau Jeugdzorg Noord Holland, OCK het Spalier (jeugdhulpverlening), Spaarnezicht, Leger des Heils en de gemeente Haarlem.

Hieronder worden de knelpunten weergegeven zoals ze aan de deelnemers van het groepsgesprek zijn voorgelegd, met direct daaropvolgend per knelpunt de reactie van de deelnemers. Aangegeven wordt in hoeverre de betrokken instellingen de knelpunten herkenden en welke toelichting ze daar

op hebben gegeven. Op een paar punten werden aanvullende knelpunten naar voren gebracht. Deze zijn uiteraard in de reacties verwerkt.

Rol gezinsvoogd

Jongeren geven aan van de jeugdzorg in ieder geval hulpverlening in de vorm van een gezinsvoogd te krijgen. In de casussen ligt de nadruk van de hulp van de gezinsvoogd op de leefbaarheid in het gezin en op opvoeding. Jongeren zeggen geen individuele steun te ervaren van de gezinsvoogd, terwijl zij wel hulpvragen hebben in het opgroeien en de eigen ontwikkeling. Ze lijken behoefte te hebben aan een begeleider met een persoonsgerichte aanpak: dit pakt in één van de casussen ook goed uit. Een persoonlijke klik tussen hulpverlener en jongere is hierbij cruciaal.

Als de thuissituatie onhoudbaar blijkt te zijn, worden door de gezinsvoogden trajecten ingezet die wel zijn gericht op ondersteuning in opgroeien en toewerken naar zelfstandigheid. Deze trajecten worden pas in een later stadium ingezet, waardoor de ondersteuning van de gezinsvoogd vanuit het perspectief van de jongeren beperkt is.

Reactie deelnemers groepsgesprek

Het knelpunt wordt vooral door de maatschappelijke opvang herkend.

Als aanvulling op het knelpunt geeft Bureau Jeugdzorg aan dat de gezinsvoogd zich wel degelijk op individuen kan richten en niet alleen de focus heeft op het gezin. De voogd heeft een veelheid aan taken en die zijn allemaal gericht op hulpverlening. De individuele steun heeft vooral betrekking op werk/opleiding en zelfstandig leren leven. In de groep is twijfel of de gezinsvoogd is toegerust om de veelheid en complexiteit van taken uit te kunnen voeren. Ook is een probleem waar de gezinsvoogden tegen aan lopen dat zij vaak een zeer grote caseload hebben.

De gezinsvoogd start de hulp als er een gesignaleerd probleem is en heeft daardoor focus op bepaalde problemen. Bij de aanwezigen bij het groepsinterview bestaat de indruk dat er door de hoge werkdruk onvoldoende tijd is om bredere hulp aan te bieden, los van dat hier wel de noodzaak van wordt ingezien.

Motivatie jongeren en betrokkenheid/motivatie ouders

In een aantal casussen komt naar voren dat de jongere zelf bij de start van hulpverlening niet gemotiveerd is. Dit uit zich in het niet komen opdagen op gesprekken danwel weglopen bij gesprekken. Daarnaast geeft een jongere bijvoorbeeld aan geen hulpbehoefte te hebben en geen behoefte aan ondersteuning vanuit de gezinsvoogd (ook met oog op kortdurende begeleiding in verband met naderen 18e verjaardag). Ook ontkennen twee jongeren hun eigen problematiek. Het ontbreken van de betrokkenheid en motivatie van de ouders voor het accepteren van hulpverlening of meedenken in de voorstellen die worden gedaan, leidt daarnaast bij één casus tot het niet krijgen van de, wel door de instelling geadviseerde, hulpverlening.

Reactie deelnemers groepsgesprek

Het ontbreken van motivatie bij jongeren en in een aantal gevallen bij ouders wordt door iedereen herkend. Zowel ouders als jongeren kunnen radeloos raken van telkens weer nieuwe crisissituaties. Het risico bestaat dat de ouders en/ of jongeren hun motivatie verliezen om toch nog iets aan de situ-

atie te veranderen.

Ook de benadering van de ouders door de hulpverlening speelt mee. Volgens enkele partijen heeft de hulpverlening teveel de verantwoordelijkheid van ouders overgenomen, waardoor ouders niet het besef hebben dat zij zelf verantwoordelijk zijn. Idealiter zou vanuit een combinatie vanuit het preventief beleid meer controle en betere begeleiding een aantal problemen kunnen worden voorkomen.

Voor jongeren verandert er veel op hun 18^e. Vaak hebben ze al een lange weg in de hulpverlening bewandeld en zijn hulpmoe. Op hun 18^e vervalt het verplichtend kader en accepteren ze geen hulp meer. De jongeren worden daarmee soms zorgmijders. Motivatie om problemen te herkennen en op te pakken is gering. Overigens begint dit motivatieprobleem al in de aanloop naar de 18^e verjaardag. Jongeren zijn in deze fase vaak ongrijpbaar voor de hulp omdat zij een andere beleving hebben waarin vrijheid, vrije tijd, geld, drugs een rol spelen. Omdat jongeren een fase geen hulp accepteren kunnen in korte tijd veel nieuwe problemen ontstaan zoals schulden, niet afronden van een opleiding, drugs en criminaliteit. Jongeren met een lichtverstandelijk beperking (LVG-ers) hebben hierbij volgens de deelnemers een verhoogd risico omdat zij makkelijk beïnvloedbaar zijn en het moeilijk vinden ethische en normatieve grenzen te stellen.

Achter motivatieproblemen gaat ook onvermogen schuil, en angst. De instellingen hebben vaak niet de tijd om door te dringen tot de oorzaken voor de motivatieproblemen. De maatschappelijke opvang geeft bovendien aan dat het ontdekken en stimuleren van – latente - interesses van jongeren kansrijke hulp is, maar dat het in de huidige situatie onmogelijk is om daarvoor voldoende tijd vrij te maken.

Stopzetten hulpverlening op 18^e verjaardag

De hulpverleningsrelatie van een gezinsvoogd loopt tot de 18^e verjaardag van de jongere. Dan stopt de relatie. In de periode daaraan voorafgaand zet de gezinsvoogd geen langdurige hulpverleningstrajecten meer in gang, terwijl uit een aantal casussen blijkt dat de jongeren daar wel behoefte aan hebben. De ondersteuning is gericht op praktische hulp.

De huidige wet- en regelgeving biedt echter wel ruimte om aan jongvolwassenen tot 23 jaar jeugdzorg te bieden, als daarmee voor het 18^e jaar is gestart.

Uit een tweetal casussen blijkt dat jongeren aangeven dat het bericht van stopzetten hulpverlening pas vlak voor hun 18^e verjaardag kwam, waardoor zij zich hier niet op konden voorbereiden. Een aantal jongeren is blij dat de jeugdhulpverlening stopt op hun 18^e jaar: ze zijn moe van bemoeizucht en kiezen uit eigen wil voor een bepaalde periode voor een zwerfend bestaan. Later meldden zij zich zelf aan bij de maatschappelijke opvang.

Reactie deelnemers groepsgesprek

Stopzetting van de hulp wordt breed herkend als een knelpunt. Aanvullend geven partijen aan dat in de periode daarvoor (een half jaar tot een jaar) vaak al sprake is van afbouw van de hulpverlening. Bovendien, geven de aanwezigen aan, heeft de jeugdhulpverlening geen goed beeld waar naartoe door te verwijzen (met betrekking tot volwassen hulpverlening). De abrupte stop en het ontbreken van kennis en informatie leidt er toe dat overdracht vaak niet plaats vindt. Door de aanwezigen wordt verder aangegeven dat

verlengde jeugdzorg vaak niet wordt ingezet. Als reden wordt benoemd dat de criteria voor verlengde jeugdzorg als zwaar/streng worden ervaren en daardoor ook streng worden toegepast.

Opvallend is dat andere partijen de jongeren al eerder uit het oog verliezen.

Het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC), dat de taak heeft jongeren die de leer- of kwalificatieplicht ontlopen op te sporen en te plaatsen, lijkt niet in te grijpen bij verzuim en verliest de jongeren op jonge leeftijd al uit het oog. RMC geeft als reden voor het uit zicht raken van de jongeren dat de registratie van gemeenten, de melding van scholen en de methodes van de leerplichtambtenaren nog niet goed werken. Sinds enkele jaren is hier wel aandacht voor en verbetert de situatie.

Toch wordt sterk getwijfeld aan een verplichtend karakter. Hulp heeft pas zin als de jongere zich open stelt. Als voorbeeld wordt genoemd de leerwerktrajecten waar vooral wordt ingespeeld op de dingen die jongeren leuk vinden. In de leerwerktrajecten wordt veel vrijheid aan de groep jongeren gegeven.

Onbekendheid beschikbare hulpverlening

Jongeren weten dat de gezinsvoogdij stopt op hun 18^e jaar, waardoor ze weinig verwachtingen hebben van de gezinsvoogd. Tegelijk weten zij niet bij wie zij vervolgens terecht kunnen. Het netwerk van ondersteunende instanties waar zij een beroep op kunnen doen, is hen niet bekend. Zij winnen daarover 'via via' informatie in of worden doorverwezen en/of verder geholpen door de maatschappelijke opvang.

Reactie deelnemers groepsgesprek

De partijen onderkennen het knelpunt dat het hulpaanbod waarvan jongeren vanaf hun 18^e jaar gebruik kunnen maken noch bij de jongeren noch bij de jeugdhulpverleners bekend is. Aanvullend geven zij aan dat het aanbod ook niet is toegesneden op de groep jongeren van 18-23 jaar. Andersom geldt hetzelfde, het aanbod van de jeugdhulpverlening sluit niet goed aan bij de opgroei-behoefte van de jongeren. In het hulpaanbod wordt door de deelnemers een gat geconstateerd. Mondjesmaat wordt een gericht aanbod ontwikkeld voor deze doelgroep. Een voorbeeld van goed aanbod is Kamer met kansen en de 18+ leerwerktrajecten.

Als jongeren wel bekend zijn met het aanbod sluiten de verwachtingen vaak niet aan bij de realiteit. Sommige jongeren verwachten dat de hulpverlening alle problemen 'even' oplost, anderen hebben juist heel beperkte verwachtingen van de hulp die zij zullen krijgen. Deze beeldvorming beïnvloedt de mate van het gebruik en daarnaast ook de effectiviteit van de hulpverlening.

Zwaarte problematiek jongeren

De problematiek waar jongeren mee geconfronteerd worden in de maatschappelijke opvang, die niet specifiek op jongeren is gericht, vooral als het gaat om dagopvang, is complex en heftig. Deze voorzieningen bieden dan ook niet altijd een stabiele situatie voor de jongeren.

Reactie deelnemers groepsgesprek

De partijen die gehoord zijn onderkennen ook dit knelpunt. Daarbij maken zij wel de kanttekening dat de heftige problematiek waar jongeren mee gecon-

fronteerd worden in sommige vormen van opvang juist ook preventief kan werken. Het kan voor de jongeren die instromen juist ook confronterend werken en hen motiveren om het niet zo ver te laten komen. Verder wordt beaamd dat een dergelijke (dag)opvang voor jongeren eigenlijk niet geschikt is en dat er te weinig beschikbare plaatsen zijn voor de groep zwerfjongeren.

Andersom is de problematiek van zwerfjongeren soms zo heftig en is de motivatie zo laag dat de maatschappelijke opvang met deze groep weinig kan bereiken. Als voorbeeld wordt gegeven dat in de meeste instellingen de jongeren verplicht zijn een dagbesteding te hebben terwijl dat voor een aantal jongeren al een stap te ver is.

Dagbesteding en opbouwen zelfstandigheid

Als de jongeren eenmaal in de maatschappelijke opvang zitten, geven ook zij als grootste knelpunt in het leven het gebrek aan dagbesteding aan (in één casus bijvoorbeeld het wegvallen van werk als gevolg van instabiele leefsituatie). Zij geven aan in een eerdere fase behoefte te hebben aan meer praktische ondersteuning bij het leren zelfstandig te leven. Ook speelt in een aantal casussen schuldenproblematiek: dit maakt het er niet gemakkelijker op.

Reactie deelnemers groepsgeprek

De partijen geven aan dat er samenhang is tussen het niet hebben van een dagbesteding en daarnaast motivatie en onvermogen. Jongeren willen niet werken, hebben daar 'gewoon geen zin in'. Maar zo geeft de maatschappelijke opvang aan, jongeren weten ook niet hoe ze werk moeten vinden en zijn bang om te gaan werken. Deze jongeren hebben geen werkervaring en hebben begeleiding nodig bij het vinden en houden van werk.

Volgens de partijen is een grote frustratie van jongeren in de maatschappelijke opvang dat het inkomen direct terug stroomt naar de sociale dienst, ze houden er niets aan over. Als een jongere niet voldoende heeft verdiend voor de betaling van de maatschappelijke opvang, bouwt de jongere bovendien nog schuld op. Schuldenproblematiek is ernstig. Jongeren kunnen makkelijk vanaf hun 18^e verjaardag in korte tijd een grote schuld opbouwen door het aangaan van leningen of het afsluiten van contracten voor bijvoorbeeld telefoons. Een andere oorzaak voor hoge schulden is het niet betalen van boetes voor bijvoorbeeld zwartrijden.

4 De Amsterdamse situatie

4.1 Instellingen voor de opvang van zwerfjongeren

De Algemene Rekenkamer schat het aantal zwerfjongeren in Amsterdam in 2007 op ongeveer 420. Dit aantal heeft betrekking op jongeren tot 25 jaar. In het Jaarverslag van het team 'Indicatiestelling en zorgbemiddeling dak- en thuisloze jongeren'¹⁰ schat men het aantal Amsterdamse zwerfjongeren tussen 350 en 600. Zwerfjongeren zijn in de Amsterdamse definitie niet ouder dan 23 jaar. Een opmerkelijk verschil in schatting van aantallen dus. De precieze achtergrond hiervan is niet duidelijk.

Het team DTJ kreeg in 2007 214 'nieuwe' aanmeldingen door middel van een indicatie voor een (vervolg)traject in de maatschappelijke opvang. Sinds 2005 is sprake van een lichte daling in het aantal nieuwe indicaties. Het aantal indicaties voor jongeren die al bekend zijn uit voorgaande jaren (en opnieuw worden aangemeld) neemt echter toe. De meeste aanmeldingen kwamen via Streetcornerwork: in 2007 meer dan 60%. Ongeveer 10% van de aanmeldingen kwam binnen via Bureau Jeugdzorg. Een grote groep van de aangemelde zwerfjongeren betreft (aanstaande) moeders. Zij zijn vooral aangemeld door FIOM (18% van het totaal aantal aanmeldingen).

In 2000 is door een aantal Amsterdamse organisaties, werkzaam binnen de sectoren jeugdzorg en de maatschappelijke opvang, het convenant 'Bestek voor een keten' opgesteld. 'Bestek voor een keten' is ontwikkeld om de instroom van dak- en thuisloze jongeren vanuit de jeugdzorg te reguleren door een samenhangend zorgpakket te vormen. In 'Bestek voor een keten' zijn afspraken gemaakt ten gunste van een 'warme' overdracht van jongeren vanuit de jeugdzorg naar de maatschappelijke opvang. Het team 'Indicatiestelling en zorgbemiddeling dak- en thuisloze jongeren' (team DTJ), ondergebracht bij Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam (BJAA) en sinds 2005 gesubsidieerd vanuit gemeentegelden, coördineert de verschillende vormen van onderdak in combinatie met begeleiding en is verantwoordelijk voor de indicatiestelling.

Amsterdam hanteert een definitie van zwerfjongeren die in enkele opzichten afwijkt van die van het Ministerie van VWS. Het team DJT hanteert de volgende criteria voor indicatiestelling. De aangemelde jongere:

- Dient gedurende een periode van minimaal drie maanden (dreigend) dak- of thuisloos te zijn.
- Problemen te hebben op drie van de volgende leefgebieden: wonen, werken/ school, financiën, justitie, gezondheid, sociaal netwerk.
- Geen mogelijkheden meer te hebben voor begeleiding in de reguliere (jeugd) hulpverlening.
- Niet ouder te zijn dan 23 jaar.

Volgens de Amsterdamse criteria moeten de zwerfjongeren voor een plek in de maatschappelijke opvang de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt. Volgens

Noot 10 'Dak- en thuisloze jongeren', Cijfers indicatiestelling en zorgbemiddeling 2007. Team indicatiestelling en zorgbemiddeling dak- en thuisloze jongeren Amsterdam.

de afspraken is er voor de maatschappelijke opvang van zwerfjongeren altijd een indicatie van het team DTJ nodig¹¹. In de praktijk wordt soms van de formele procedure afgeweken. De jongeren komen dan eerst bij de instelling terecht, waarna alsnog een indicatie wordt verzorgd.

Voor het onderhavige onderzoek is bij de Dienst Zorg en Samenleving van de gemeente Amsterdam een overzicht opgevraagd van door de gemeente gesubsidieerde plaatsen voor zwerfjongeren in de maatschappelijke opvang. Het meest recente overzicht dateert van 2007. In dat jaar betrof het in het totaal 208 plaatsen¹². Deze zijn verdeeld over vijf instellingen: HVO/Querido, de Volksbond, Leger des Heils, de Elandsstraat en Spirit¹³. Bij deze instellingen zijn overzichtlijsten opgevraagd van de jongeren tussen 16 en 21 jaar, die worden aangemerkt als zwerfjongeren. De totaallijst telde op het peilmoment (op de kop af) 150 personen. Hiervan bleken er zeer weinig jonger dan 18 jaar te zijn. Alleen bij Spirit en de Elandsstraat troffen we 18-minners aan¹⁴, maar ook daar zeer beperkt.

4.2 Selectie van respondenten

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven zijn in Amsterdam twee steekproeven getrokken om voldoende jongeren voor interviews te vinden. De twee steekproeven samen omvatten veertig jongeren. Van deze jongeren is de achtergrondinformatie opgevraagd en uiteindelijk kon met tien jongeren een interview worden gehouden.

Ondanks het trekken van een tweede steekproef bleef het in Amsterdam lastig de onderzoeksdoelgroep te pakken te krijgen. De gekozen aanpak leverde in de praktijk nogal wat hindernissen op. De achtergrond hiervan is toegelicht in bijlage 1. Een overzicht van de steekproeftrekking en de aantallen is opgenomen in bijlage 5.

Achtergrond van de jongeren in de eerste steekproef

Voor de eerste steekproef zijn 22 jongeren getrokken uit de totaallijst. Bij het vergaren van achtergrondinformatie bleken twee jongeren niet meer in begeleiding. De voorzieningen hebben geen informatie verstrekt over deze jongeren. Onderstaand geven we een samenvatting van de achtergrond van twintig jongeren in de eerste steekproef.

Noot 11 Dit geldt niet voor de crisisopvang en passantenverblijven.

Noot 12 Dit aantal is in 2008 met 48 plaatsen uitgebreid; het betreft vooral begeleid wonen. In 2009 komen daar nog 20 plaatsen voor LVG-jongeren bij en 20 plaatsen voor (aanstaande) jonge moeders. Voor deze laatste groep zal in 2010 het aanbod verder worden uitgebreid. In de jaren daarna (2010-2015) zal het aantal woonwerkplaatsen nog met een paar honderd worden uitgebreid.

Noot 13 Genoemde instellingen vangen niet alleen zwerfjongeren op, maar bieden aan een veel grotere groep dak- en thuislozen onderdak, hulp en zorg. Enkele instellingen bieden naast zorg aan zwerfjongeren ook onderdak en begeleiding aan een bredere groep jongeren. Dat geldt in de eerste plaats voor Spirit, dat bij uitstek een instelling is voor jeugdhulpverlening van alle leeftijden, maar ook voor enkele andere instellingen (bijvoorbeeld het Begeleid Wonen Amsterdam van HVO/Querido).

Noot 14 De door de gemeente gesubsidieerde plekken voor zwerfjongeren bij Spirit zijn bedoeld voor de leeftijdscategorie van 16 -23 jaar. In de Elandstraat zijn plekken voor jongeren tot 21 jaar.

Achtergrond Jeugdzorg

Dertien jongeren hebben een achtergrond in de jeugdzorg gehad en van twee jongeren is het onbekend of zij jeugdzorg hebben ontvangen. Vijf van de dertien jongeren hebben ambulante hulp ontvangen van jeugdzorg. Uit de dossiers is niet telkens helder waar deze zorg uit bestond. Enkele malen is het 16+ aanbod van Spirit genoemd. acht jongeren hebben een gecombineerd aanbod van hulp en wonen gehad. Van vijf jongeren is helder dat zij geen achtergrond in de jeugdzorg hebben. Eén van hen heeft een achtergrond in awbz-gefinancierde jeugdhulpverlening.

Overgang Jeugdzorg naar maatschappelijke opvang

Van de dertien jongeren met een achtergrond in de jeugdzorg is in tien gevallen een overdracht geweest naar de maatschappelijke opvang. In de meeste gevallen betrof dat naar Begeleid Wonen Amsterdam (BWA). Drie jongeren hebben geen aansluitende overgang van Jeugdzorg naar maatschappelijke opvang gehad. Voor één jongere is de reden plaatsing op de wachtlijst voor een vervolgplek. De andere jongere is weggelopen waardoor een gat in het hulpaanbod ontstond. Eén jongere was moeilijk begeleidbaar. Volgens de verstrekte informatie heeft jeugdzorg de hulp gestopt zodra de jongere 18 werd.

Zwervend

Uit de verstrekte informatie blijkt dat vier van de twintig jongeren zwervend zijn geweest. Zij zijn een periode thuisloos geweest en één jongere is een periode dakloos geweest. Ook heeft een jongere een periode van vijf maanden geloged op een bank bij een kennis. Van drie jongeren is het niet helder of zij zwervend zijn geweest. Twaalf jongeren zijn niet zwervend geweest.

Achtergrond van de jongeren in de tweede steekproef

De tweede trekking betrof achttien jongeren. Van zestien jongeren is informatie verkregen. Eén van de jongeren was onbekend bij de betreffende voorziening. Eén jongere was niet meer in de voorziening.

Achtergrond Jeugdzorg

Tien jongeren hebben jeugdzorg ontvangen en van vier jongeren is helder dat zij geen jeugdzorg hebben ontvangen. Van twee jongeren is de achtergrond van jeugdzorg onbekend. De jongeren die jeugdzorg hebben ontvangen kregen dit meestal in de vorm van ambulante hulp. Drie jongeren hadden een gecombineerde vorm van hulp en wonen.

Overgang van Jeugdzorg naar maatschappelijke overgang

Twee jongeren hebben een soepele overgang gehad. Zij zijn door jeugdzorg overgedragen aan de vervolgplaats zonder dat daarbij een gat in de hulp en of woonsituatie ontstond. Een van de twee heeft bovendien verlengde jeugdzorg naast de woonvoorziening en begeleiding van de maatschappelijke opvang.

Bij zes jongeren verliep deze overgang niet vloeiend. De redenen hiervoor zijn uiteenlopend. Zo is bij twee jongeren geen enkele overdracht geweest omdat de hulp op 18 jaar is gestopt. Bij één jongere is de hulp om onbekende reden tegen de 18e leeftijd gestopt. Eén jongere was niet tevreden met de hulp en stopte zelf (tegen zijn 18e jaar). Eén jongere vertoonde dusdanig onhandelbaar gedrag dat de hulpverleners de zorg stopten en één jongere

had weliswaar een vorm van overdracht maar raakte toch een periode thuisloos.

Van twee jongeren is geen informatie over de overdracht verstrekt.

Zwervend

Acht jongeren zijn een periode zwervend geweest. De meeste zijn in die periode thuisloos geweest, enkele ook dakloos. Daarnaast hebben drie jongeren een periode gehad waarin zij geen stabiele woonsituatie hadden, maar niet als zwervend gekenmerkt kunnen worden. Van drie jongeren is helder dat zij niet zwervend zijn geweest. Van twee jongeren kon geen informatie worden verkregen over de woonhistorie.

Van aselekt naar select

Uit de steekproef van veertig jongeren zijn in overleg met de instellingen uiteindelijk elf jongeren geselecteerd die zo goed mogelijk bij de criteria en de onderzoeksdoelstellingen aansloten. Factoren die eerder al werden genoemd hebben er toe geleid dat het profiel van de jongeren niet steeds naadloos past bij de afbakening van de onderzoeksdoelgroep. Ook zitten er, naast casussen waarin sprake was van problemen bij de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang, casussen bij waar de aansluiting probleemloos verliep. Deze elf jongeren zijn benaderd voor een interview, wat bij tien jongeren is gelukt. Uiteindelijk zijn geïnterviewd:

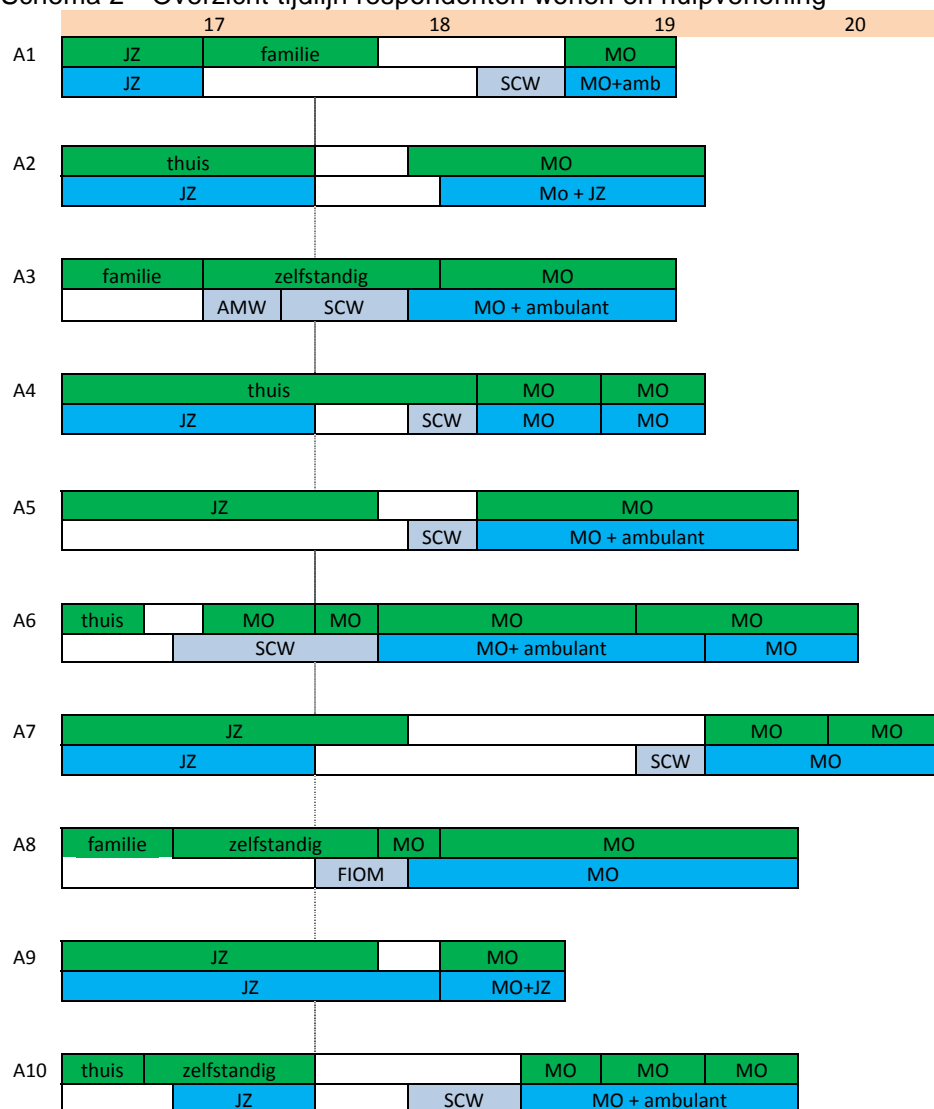
- 5 jongeren uit een voorziening van HVO/Querido¹⁵
- 3 jongeren uit een voorziening van de Volksbond
- 2 jongeren uit een voorziening van het Leger des Heils

4.3 Samenvatting van de interviews

De verkregen informatie uit de interviews is uitgewerkt in schema 2 en de algemene toelichting. In het schema zijn alle casussen uitgewerkt in een tijdslijn die is gebaseerd op de leeftijd van de jongeren. Per casus wordt vervolgens onderscheid gemaakt tussen wonen (groen/ donker) en hulp (blauw/ grijs). De kleur lichtblauw (lichtgrijs) wordt gebruikt voor Streetcornerwork omdat zij toeleiden naar hulp. De open gelaten delen in de tijdslijn voor wonen en voor hulp geven de periode aan waarin sprake is geweest van een zwervend bestaan en/of niet gebruikt werd gemaakt van hulpverlening. In bijlage 8 is een korte uitwerking van de domeinen hulp en wonen per casus opgenomen.

Noot 15 Waarvan één op het moment van steekproeftrekking nog in een voorziening van Spirit verbleef.

Schema 2 Overzicht tijdlijn respondenten wonen en hulpverlening

Achtergrond jeugdzorg

Zeven van de tien geïnterviewde jongeren hebben een achtergrond in de jeugdzorg. De jeugdzorg bestaat meestal uit ambulante begeleiding in de vorm van een gezinsvoogd. Drie jongeren verbleven ook in een woonvorm van jeugdzorg (16+ project of pleegouder). Twee jongeren hebben verlengde jeugdzorg ontvangen.

Overdracht jeugdzorg maatschappelijke opvang

In geen van de casussen is sprake van een (warme) overdracht van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang. Voor twee jongeren is overdracht wel de bedoeling geweest. Zo was voor A9 een overgang gepland en is A9 geholpen bij het vinden van tussentijds verblijf maar de oorzaak voor de thuisloze periode is de stop van de woonvorm van jeugdzorg terwijl de volgende woonvorm van de maatschappelijke opvang een wachtlijst had. Ook voor A5 was een overgang gepland welke door privé omstandigheden niet plaatsvond. Bij vier jongeren stopt de jeugdzorg op 18 jaar terwijl deze bij twee jongeren doorloopt. Toch is er ook sprake van een gat in de hulp bij één van de twee jongeren met verlengde jeugdzorg.

Zeven jongeren zijn door Streetcornerwerk toegeleid naar de maatschappelijke opvang. Vier van hen had een achtergrond jeugdzorg.

De maatschappelijke opvang biedt hulp vanaf het moment dat de jongere in de voorziening woont. De hulp stopt bij vertrek of loopt soms nog even door. De meeste jongeren hebben daarnaast een periode ambulante hulp voor dak- en thuisloze jongeren ontvangen van een (jeugd)hulpverleningsinstantie (Spirit). Dit is een aanbod dat specifiek is ontwikkeld voor dak- en thuisloze jongeren van 18 tot 23 jaar. De meeste jongeren ontvangen tijdens de periode in de maatschappelijke opvang van meerdere instanties hulp (GGZ, ambulant team dak- en thuisloze jongeren, de maatschappelijke opvang, schuldhulpverlening, Dienst Werk en Inkomen).

Zwervend

Van de geïnterviewden zijn zeven jongeren een periode zwervend geweest. Eén jongere is niet zwervend geweest maar heeft wel in korte tijd in meerdere voorzieningen in de maatschappelijke opvang gewoond.

In de periode dat de jongere zwervend zijn, ontvangen zij, met uitzondering van A9, ook een periode geen vorm van hulp. Vijf van de jongeren die zwervend zijn geweest, zijn naar de maatschappelijke opvang begeleid door Streetcornerwork. Eén jongere is door de school doorverwezen. Slechts een enkele jongere is dakloos geweest. De meeste jongeren hebben een periode geen vaste verblijfsplaats gehad maar sliepen bij vrienden, familie, kennissen en een enkele keer de nachtopvang.

4.4 Knelpunten bij de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang

In Amsterdam zijn vijf categorieën knelpunten herkend. Omdat ook hier de casussen sterk van elkaar verschilden, was het niet altijd even eenvoudig algemene punten te benoemen. Toch is geprobeerd de rode lijn in de ervaringen van de jongeren te ventileren en deze is, zoveel mogelijk in de vorm van knelpunten, aan de deelnemers aan het groepsgesprek voorgelegd. In Amsterdam waren daarbij aanwezig: Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam (BJAA), Streetcornerwork, Volksbond, Leger des Heils, HVO/Querido en de gemeente Amsterdam (Dienst Zorg en Samenleving).

Onderstaand worden de knelpunten weergegeven, zoals ze aan de deelnemers van het groepsgesprek zijn voorgelegd met direct daaropvolgend per knelpunt de reactie hierop. Aangegeven wordt in hoeverre de betrokken instellingen de knelpunten herkenden en welke toelichting ze daar op hebben gegeven. Op een paar punten werden aanvullende knelpunten naar voren gebracht. Deze zijn uiteraard in de reacties verwerkt.

Stop hulpverlening op 18^e jaar

Jongeren gaan op hun 17^e/ 18^e jaar een fase in waarin veel kan gebeuren. Uit een aantal interviews blijkt dat knelpunten die eerder niet urgent waren, juist in deze fase cumuleren. Deze knelpunten zijn vaak gerelateerd aan wonen en hulpvragen op het gebied van zelfstandig worden. De stop van de hulp als de jongere 18 jaar wordt, vergroot de kans dat de jongeren door deze problemen dak- of thuisloos raken. In een aantal casussen stopte de jeugdzorg op het moment dat de jongere 18 werd terwijl de jongere in die fase, of de fase die daar direct op volgt, hulpbehoevend was. In één casus werd geen hulp geboden aan een 17-jarige en in een andere casus woonde een jongere in een woonvorm van jeugdzorg, maar de maximum duur was

verlopen. Er was geen aansluitend woonaanbod.

In enkele casussen was een verlengd aanbod vanuit jeugdzorg georganiseerd. Het is onduidelijk wanneer verlengde jeugdzorg wordt verleend en waarom verlengde jeugdzorg weinig voorkomt.

Reactie deelnemers groepsgesprek

Niet alleen de jeugdhulpverlening stopt op het 18^e jaar. Ook het verplichte kader valt weg. Jeugdzorg geeft aan dat de verlengde jeugdzorg alleen als noodmaatregel wordt ingezet. Jongeren met veel problemen zijn vaak al eerder uit beeld. Het aanbod van de jeugdzorg en de bureaucratische werkwijze sluiten niet altijd goed aan op de praktisch gerichte hulpbehoeftes die jongeren rond hun 17^e en 18^e jaar hebben. Deze jongeren vinden (na verloop van tijd) vaak wel hun weg naar Streetcornerwork. Streetcornerwork geeft aan dat met een aantal jongeren rond 17 jaar problemen zijn in de jeugdhulpverlening. De jongeren houden zich niet aan afspraken, komen niet opdagen, hebben geen vertrouwen meer in de jeugdzorg, zijn boos en teleurgesteld. Tegelijk wordt het voor sommige hulpverleners dan soms lastig om voor deze jongeren gemotiveerd te blijven. Ze verliezen iedere grip op de betrokkenen. De jongeren zelf hebben vaak een té positief zelfbeeld en gaan het zonder hulp proberen als zij de 18-jarige leeftijd bereiken en de jeugdhulp stopt. Een groot deel hiervan redt het niet, valt terug en komt dan, soms na een periode van rondzwerven, bij Streetcornerwork terecht. Als jongeren zichzelf, gemotiveerd, melden bij Jeugdzorg met hulpvragen is de jeugdzorg in het algemeen wel in staat de jongeren goed te begeleiden.

De maatschappelijke opvang geeft aan dat het bereiken van het 18^e levensjaar geen omslagpunt is. Veel jongeren hebben een lange geschiedenis wat betreft problemen en het dakloos raken komt daar alleen bij.

Het team DTJ geeft aan dat Jeugdzorg voorheen plekken beschikbaar had voor zwerfjongeren van 16-18 jaar. Deze groep wordt vandaag de dag voornamelijk ambulante ondersteund door de Jeugdzorg. Jeugdzorg beschikt nu nog slechts over een bescheiden aantal plekken voor crisisopvang.

Overdracht jeugdzorg – maatschappelijke opvang

Van de tien geïnterviewden hebben zes een achtergrond in de Jeugdzorg. Er zijn echter maar twee jongeren die een warme overdracht hebben gehad van Jeugdzorg naar de maatschappelijke opvang. Daarnaast heeft Jeugdzorg in twee gevallen de jongere doorverwezen naar Streetcornerwork (in die gevallen had de jongere dus een acute hulpvraag). Zes van de tien casussen is via Streetcornerwork in contact gekomen met hulpverlening en de maatschappelijke opvang. Streetcornerwork is dus een belangrijke organisatie in de toeleiding van jongeren naar de maatschappelijke opvang. De tijd tussen het beëindigen van de Jeugdzorg en aanmelding bij Streetcornerwork varieert. Bovendien is Streetcornerwork een veldwerkorganisatie die dienstverlening biedt en geen hulp. Het is een knelpunt dat jongeren eerst de weg moeten leren kennen naar Streetcornerwork.

Reactie deelnemers groepsgesprek

Bureau Jeugdzorg stuurt jongeren deels door naar Streetcornerwork. Vaak melden jongeren zich hier echter zelf. Streetcornerwork is vervolgens de instantie die de jongeren doorbegeleidt naar de reguliere hulpverlening en naar de maatschappelijke opvang. In Amsterdam bestaat hiervoor sinds enige tijd het indicatieoverleg: de veldtafel. Bureau Jeugdzorg geeft aan dat

Streetcornerwork door de werkwijze beter in staat is de jongere door te begeleiden. Streetcornerwork vult aan dat de organisatie die de jongere doorbegeleidt ook gedurende een langere periode verantwoordelijk is. Als een jongere bijna 18 jaar is, is het een grote kans dat jeugdzorg deze verantwoordelijkheid niet op zich neemt. De hulp van jeugdzorg zou dan immers een periode doorlopen terwijl de jongere al 18 jaar is.

Als een jongere wordt doorbegeleid naar de maatschappelijke opvang staan niet de probleem- en hulpverleningsgeschiedenis, maar de actuele hulpvragen van de jongeren centraal. Die hulpverleningsgeschiedenis wordt door Streetcornerwork juist wel belangrijk gevonden omdat daarin relevante informatie zit opgesloten. Momenteel wordt deze informatie niet overgedragen. Nu wordt er te veel ad hoc gereageerd op de hier en nu situatie.

Jeugdzorg geeft bovendien aan dat er jongeren zijn die in de problemen komen doordat ze vanuit de gesloten zorg terug komen in de maatschappij, ofwel in de thuissituatie. Met het bereiken van de 18 jarige leeftijd vervalt dan de verplichte reclassering en de (eventuele) hulpverleningsrelatie bij jeugdzorg. Bij deze jongeren bestaat een extra groot risico op uitval, aldus jeugdzorg.

Jaarverslag team DTJ

Uit het Jaarverslag van het team DTJ komt naar voren dat Bureau Jeugdzorg de weg naar het team DTJ (en vervolgens de maatschappelijke opvang) nog niet altijd goed weet te vinden, terwijl jeugdhulpverleningstrajecten wel worden gestopt¹⁶. De jongeren vallen dan dus in een gat. Het betreft vooral 17-jarigen die niet meer passen in het jeugdhulpverleningsbeleid.

Aanbod maatschappelijke opvang

Het aanbod lijkt uit een aantal fasen te bestaan die toeleiden naar zelfstandigheid met daarnaast een basisaanbod voor opvang. Uit de contacten met de maatschappelijke opvang hebben we vernomen dat er bij het doorlopen van de vervolgstappen drempels bestaan in de vorm van regels, voorwaarden en wachtlijsten. Deze drempels kunnen vervolgens tot een verhoogd risico op uitval (en dus zwerfend bestaan) leiden.

Jongeren hoppen ogenschijnlijk kriskras door het aanbod van de maatschappelijke opvang. Hierdoor kunnen jongeren een tijd in de maatschappelijke opvang verblijven zonder dat zij vooruitgang boeken. Iedere keer dat zij van instelling wijzigen, krijgen jongeren een nieuwe begeleider van de instelling. Hierdoor kan geen duurzame relatie worden opgebouwd. Amsterdam hanteert een minimum leeftijdsgrens van 18 jaar, voor toegang tot de maatschappelijke opvang. Toch ontstond de indruk dat ook jongeren die die leeftijd nog niet hebben bereikt, zouden kunnen instromen. Het is niet helder of en onder welke omstandigheden jongeren onder de 18 jaar kunnen instromen in de maatschappelijke opvang.

Reactie deelnemers groepsgesprek

Het aanbod van maatschappelijke opvang is, in Amsterdam, gestructureerd in een aantal fasen waarbij de mate van zelfstandigheid doorslaggevend is voor de fase waarin een jongere wordt geplaatst. De fasen zijn georgani-

Noot 16 'Dak- en thuisloze jongeren', Cijfers indicatiestelling en zorgbemiddeling 2007. Team indicatiestelling en zorgbemiddeling dak- en thuisloze jongeren Amsterdam.

seerd in vier woonvormen in combinatie met hulp waarbij de eerste fase een basisaanbod is en de laatste fase zelfstandig wonen met ambulante begeleiding. Hoe hoger de mate van zelfstandigheid, des te meer contra-indicaties er voor de jongere bij komen in de vorm van regels en voorwaarden. De maatschappelijke opvang onderkent dat de doorstroom naar hogere fasen trager verloopt. Dat wordt ook helder door de wachtlijsten. De wachtlijsten voor voorzieningen in de latere fasen zijn langer. Het bestaan van deze wachtlijsten hebben een negatief effect op het risico op uitval.

Behalve wachtlijsten bestaan er ook wachttijden, die samenhangen met de huidige procedures. Soms kan een herindicatie pas worden gestart als een voorlopend traject is beëindigd. Ook deze wachttijden vormen een risico.

Momenteel vinden wijzigingen in het Amsterdamse plaatsingssysteem plaats waardoor bijvoorbeeld het 'hoppen door de voorzieningen' voorkomen kan worden en de beschikbare plaatsen efficiënt worden ingezet. Specifieke hulpverlening zal in deze structuur aangeboden worden door gespecialiseerde zorginstanties. Residentiële hulp (woonbegeleiding door de maatschappelijke opvang) is gekoppeld aan ambulante hulp. Direct na instroom in de maatschappelijke opvang wordt op alle terreinen een plan opgesteld. Het plan volgt de jongere door het hele traject heen. Er wordt voor iedere jongere een probleemhouder aangesteld, die hem/haar door het hele traject heen begeleidt.

De partijen geven aan dat het zeker voorkomt dat jongeren onder de 18 jaar in de maatschappelijke opvang verblijven. Over het algemeen zitten ze dan in enkele specifieke voorzieningen, waar alleen jongeren zitten. Doordat de woonvoorzieningen van de Jeugdzorg lange wachtlijsten hebben, moeten jongeren tijdelijk elders worden ondergebracht. Als hoofdreden voor de wachtlijsten geven de partijen aan dat de jeugdzorg te veel focust op ambulante hulp en een te klein woonaanbod heeft.

Als extra knelpunt is nog aangegeven dat ook doorstroming vanuit de maatschappelijke opvang naar de reguliere woningmarkt een probleem vormt, in verband met de krapte op de woningmarkt. Er zijn te weinig zelfstandige wooneenheden/woningen beschikbaar.

Jongerenproblematiek

In het casus onderzoek in Haarlem kwam naar voren dat jongeren in de levensfase van 18 tot ongeveer 23 jaar geen besef hebben van hun problemen. Een gedeelte is bovendien zorgmoe. Zij willen geen hulp ontvangen. In Amsterdam kwam deze problematiek slechts in weinig casussen naar voren. Eenmaal in de maatschappelijke opvang heeft een aantal jongeren als groot knelpunt in het leven het gebrek aan dagbesteding. De jongeren hebben geen opleiding afgerond (en dus geen startkwalificatie) en hebben geen stabiele werkbetrekking. Hierdoor kunnen de jongeren geen financiële verplichtingen aangaan. Voor plaatsing in een deel van de MO-voorzieningen is dit wel een vereiste. In de praktijk gaan MO-voorzieningen hier echter soepel mee om. De financiële verplichtingen kunnen wel verdragend werken voor plaatsing of doorstroom in de MO-voorzieningen.

De meeste jongeren hebben schulden. Het kan zijn dat de jongere een periode geen inkomen heeft. Ook vaak worden andere prioriteiten gesteld dan

het betalen van huur (in de maatschappelijke opvang), de zorgverzekering of de boetes voor zwaartrijden. Ook ontstaan schulden door een te hoog uitgavenpatroon en regelmatig door het afsluiten van langdurige abonnementen.

Reactie deelnemers groepsgesprek

Het knelpunt jongerenproblematiek heeft sterke overlap met de andere knelpunten. Zo is al geconstateerd dat het aanbod niet aansluit bij de praktische behoeftes van de jongeren en dat veel jongeren duurzame problemen hebben. De aanwezigen bij het groepsinterview onderkennen dat jongeren op hun 18^e zorgmoe zijn. Jongeren willen zelfstandig zijn en hebben daarbij alleen praktische en materiële hulpvragen. Maar zij moeten nog wel leren zelfstandig te wonen. En terwijl ze daar graag voor kiezen, gaat het daar ook vaak mis.

Er is een grote groep 'thuisloze' Marokkaanse jongeren waar geen passend aanbod voor lijkt te zijn. Zij hebben vooral problemen op het gebied van justitie en schulden. Streetcornerwork is van mening dat zij een andere vorm van begeleiding nodig hebben en er is op dit moment geen passend aanbod. Ze worden dus wel bereikt, maar niet doorverwezen.

Het beeld bestaat dat in de Marokkaanse, maar ook de Surinaamse en Antilliaanse gemeenschap, het niet gebruikelijk is snel bij de hulpverlening aan te kloppen. Jongeren uit deze achtergrondculturen zoeken het liever zelf uit (al dan niet met behulp van familie). Er lijken relatief weinig jongeren bij jeugdzorg terecht te komen. Als deze jongeren door de ouders uit huis worden gezet (worden uitgeschreven), is de kans op uitval groot. Zij krijgen voor het eerst hulp en begeleiding als ze met Streetcornerwork in contact komen en in de maatschappelijke opvang terecht komen. De vaardigheden blijken dan vaak beperkt.

Er wordt een kleine groep 'calculerende' jongeren gesignaleerd, die via maatschappelijke opvang een korte route proberen te nemen naar een woning, omdat je via een opvang meer mogelijkheden voorhanden hebt.

Licht verstandelijk gehandicapten

LVG jongeren wordt door sommige instanties genoemd als een grote groep in de maatschappelijke opvang. In onze steekroef kwam een aantal LVG-ers voor en in de interviews één. Het is onduidelijk of zij specifieke knelpunten hebben in de overgang van jeugdhulp naar de maatschappelijke opvang.

Reactie deelnemers groepsgesprek

De LVG-groep is zeer bekend in de maatschappelijke opvang¹⁷. In Amsterdam heeft één van de instellingen de opvang van LVG jongeren als specialisme in het ambulante hulpaanbod. Over enige tijd zullen hier 20 specifieke plekken worden gecreëerd voor LVG-zwerfjongeren. Overigens is men het er over eens dat deze groep jongeren over het algemeen meer baat heeft bij een specifiek awbz-gefinancierd aanbod, maar ook daar zijn wachtlijsten. Het risico voor deze jongeren is op dit moment uitval.

Noot 17 Uit het Jaarverslag 2007 van het team DTJ blijkt dat in 2007 bij meer dan 10% van de nieuw aangemelde zwerfjongeren LVG vastgesteld is.

Jaarverslag team DTJ

In het Jaarverslag van het team DTJ wordt geconstateerd dat (in 2007) "...het LVG- [en GGZ-] circuit in veel gevallen niet goed weet wat de mogelijkheden voor deze jongeren zijn" (pag. 26). Het team DTJ ziet echter ook een duidelijk knelpunt in het feit dat de awbz-voorzieningen geen woonvoorziening kunnen bieden aan deze jongeren. "Er ontbreekt passende zorg voor deze groep."

5 Conclusies

Dit hoofdstuk geeft de conclusies van het onderzoek weer. Hierbij wordt antwoord gegeven op de vraagstelling van het onderzoek, namelijk waar de knelpunten liggen bij de 'warme' overdracht ofwel de knelpunten bij de overdracht van zwerfjongeren van de jeugdzorg naar reguliere instanties zoals zorg of ondersteuning¹⁸. Ook wordt hierbij aangegeven of verlengde jeugdzorg voor zwerfjongeren soms onterecht niet ingezet wordt en wat de redenen zijn dat hulpverlening soms stopt met 16 dan wel 17 jaar. In paragraaf 5.1 worden allereerst de conclusies weergegeven van de achtergrond van de onderzoeksdoelgroep.

In hoofdstuk 6 gaan we in op een aantal oplossingsrichtingen en aanbevelingen over hoe de aansluiting kan verbeteren.

5.1 Achtergrond onderzoeksdoelgroep

Uit de totaaloverzichten van de zwerfjongeren die in Haarlem en Amsterdam in de maatschappelijke opvang verblijven, zijn door het trekken van aselechte steekproeven vijftig jongeren geselecteerd. Van deze jongeren is informatie opgevraagd over hun (recente) geschiedenis: de ervaringen met jeugdzorg en jeugdhulpverlening, de wijze waarop de overgang naar de maatschappelijke opvang verliep en over een eventueel zwerfend bestaan.

Van deze vijftig jongeren heeft tweederde een achtergrond in de jeugdzorg. De helft van de jongeren met jeugdzorg heeft een soepele overgang naar de maatschappelijke opvang gehad. Bij de andere helft was geen sprake van overgang of een verstoorde overgang. Van de totale groep jongeren heeft een derde een periode een zwerfend bestaan geleid. Het aantal jongeren dat daadwerkelijk een periode zwerfend is geweest (dakloos en/of thuisloos) is gering. Dit is opmerkelijk, gezien het feit dat dit wel de groep was waarnaar in de maatschappelijke opvang werd gezocht. In het onderzoek was de definiëring van een zwerfend bestaan een complicerende factor. Een deel van de jongeren was wel thuisloos maar slechts een enkeling is feitelijk dakloos geweest. Veel jongeren hadden een veelvuldig wisselend woonadres, waardoor wel een hulpvraag bestaat op het leefgebied wonen. Behalve het feit dat rijks- en gemeentelijke overheden verschillende definities hanteren voor zwerfjongeren, wordt in de dagelijkse praktijk pragmatisch met de definitie omgegaan. Voorkómen van dakloosheid is in veel gevallen een criterium voor plaatsing.

Voor de meerderheid van de jongeren is de residentiële vraag slechts één van de hulpvragen. Veel jongeren hebben psychiatrische problemen, een aanzienlijk aantal heeft een licht verstandelijke beperking en de meeste jongeren hebben geen of een niet afgeronde opleiding. Daarnaast speelt het ontbreken van een structurele dagbesteding, het ontbreken van een eigen inkomen en gebrekkige vaardigheden in het omgaan met geld bij velen een belangrijke rol. De ervaring van het DTJ is dat het onder dak brengen van de

Noot 18 Toezegging van staatssecretaris VWS en minister voor Jeugd en Gezin in Algemeen Overleg van 8 april 2008.

dakloze groep minder hoofdbreken kost dan het aanbieden van de juiste vorm van begeleiding voor de groep thuisloze jongeren, omdat het meestal om probleemjongeren gaat. De groep zwerfjongeren bestaat voor ruim 60% uit vrouwen. Dat aandeel neemt de laatste jaren toe. Oorzaak voor het hoge percentage vrouwen is het grote aantal aanmeldingen van (aanstaande) moeders¹⁹.

Van de vijftig jongeren zijn in overleg met de betrokken instellingen vijftien jongeren geselecteerd voor een interview. Omdat lang niet alle vijftig jongeren voldeden aan de onderzoekscriteria, is bij deze laatste selectie opnieuw gezocht naar jongeren die daar zo goed mogelijk op aansloten. De geïnterviewde groep is geselecteerd op basis van de criteria: hulpverleningsgeschiedenis in de jeugdzorg (of awbz-gefinancierde jeugdhulpverlening), problemen in de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang en een periode zwervend zijn geweest. Het profiel van de jongeren in de interviewgroep is daarom iets anders dan dat van de jongeren in de totale steekproef.

Van de vijftien jongeren heeft tweederde een hulpverleningsgeschiedenis bij de jeugdzorg. Van de overige jongeren bleek dat zij geen jeugdzorg hebben ontvangen of is de jeugdzorg van korte duur geweest en/of werd deze op jongere leeftijd geboden. Van de jongeren met een jeugdzorgverleden heeft de grote meerderheid geen of een moeizame overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang doorlopen. Hier is niet een eenduidige verklaring voor te geven. In paragraaf 5.2 zijn knelpunten aangegeven die hieraan ten grondslag liggen. Twee jongeren blijken, in afwijking van de verstrekte informatie, toch een soepele overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang te hebben doorlopen. Tweederde van de jongeren is een periode zwervend geweest.

5.2 Knelpunten in de overgang jeugdzorg naar maatschappelijke opvang

Het onderzoek richtte zich primair op de analyse van de knelpunten bij de aansluiting jeugdzorg – maatschappelijke opvang. Zoals aangegeven was bij een deel van de jongeren geen sprake van een problematische overgang. Onderstaande knelpunten geven zaken weer die we in alle casussen bij elkaar opgeteld tegen zijn gekomen. De casussen waren zo uiteenlopend dat niet gesteld kan worden dat alle knelpunten in gelijke mate een rol spelen. Ze werden echter wèl allemaal herkend door de betrokken instellingen voor jeugdzorg, jeugdhulpverlening en maatschappelijke opvang, met wie de interviewresultaten zijn besproken. De knelpunten worden per thema puntsgewijs benoemd.

Aanbod van jeugdzorg en maatschappelijke opvang

- Het aanbod van de jeugdzorg sluit niet aan bij de hulpvragen van de zwerfjongeren. De jeugdzorg wordt in gang gezet op basis van sociaal maatschappelijke hulpvragen. De jeugdzorg heeft in de hulp daardoor de focus op sociaal-maatschappelijke problemen. De jongeren hebben naarmate zij ouder worden en de 18-jarige leeftijd naderen, juist meer

Noot 19 'Dak- en thuisloze jongeren', Cijfers indicatiestelling en zorgbemiddeling 2007. Team indicatiestelling en zorgbemiddeling dak- en thuisloze jongeren Amsterdam.

praktische hulpvragen. Hierbij kan gedacht worden aan thema's als opleiding, werk budgetteren, verzorgen, huishouding.

- Om dezelfde reden sluit ook het aanbod van de maatschappelijke opvang niet goed aan op de vraag van de doelgroep zwerfjongeren. Ook hier ontbreekt het te vaak aan tijd voor praktisch gerichte hulp. Daarnaast zijn partijen het er over eens dat de nachtopvang (met zijn vele probleemgevallen) een slechte omgeving biedt voor jongeren; men houdt hen hier zo veel mogelijk vandaan.
Het aanbod van de maatschappelijke opvang schiet ook tekort in omvang.
- Verlengde jeugdzorg wordt niet vaak ingezet omdat het toch vooral als een noodmaatregel wordt gezien en er vaak strenge criteria worden gehanteerd. Daarnaast hebben de jongeren zelf doorgaans geen zin meer zich te binden aan een vrijwillig vervolgtraject.
- Er treedt vertraging op in de toegang tot woonvormen van jeugdzorg en de maatschappelijke opvang. De vertraging ontstaat door wachtlijsten en wachttijden. De wachtlijsten duiden op een tekort aan plekken in de woonvoorziening van de jeugdzorg en ook van de (volgende fases van) de maatschappelijke opvang. De wachttijden ontstaan onder andere door procedures, zoals het opnieuw aanvragen van een indicatiebesluit voor vervolghuisvesting.
- De stop van de jeugdzorg op 18 jaar heeft in de praktijk tot gevolg dat de hulp van de jeugdzorg (vooral de gezinsvoogden) in de fase daarvoor al wordt afgebouwd.

Overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang

- De splitsing van de hulpverlening op het 18^e levensjaar heeft een verhoogd risico op uitval. De relatie met de jeugdhulpverlener stopt. Bij het afsluiten van een jeugdzorgtraject wordt bovendien niet standaard een risicotaxatie opgesteld. Als verlengde jeugdzorg wordt verleend of andere vervolghulp wordt geïnitieerd krijgt de jongere een nieuwe hulpverlener. Jongeren hebben door het bereiken van de 18-jarige leeftijd een keuzemoment voor hulp die samenvalt met de start van nieuwe (volwassen) hulp.
- Uit de casussen komt naar voren dat het ontbreekt aan afspraken/samenwerking tussen jeugdzorg en de maatschappelijke opvang. De interviews wekken de indruk dat in de ketenaanpak voor zwerfjongeren nauwelijks of geen samenwerking bestaat tussen de maatschappelijke opvang en jeugdzorg in de vorm van afspraken over overdracht of gezamenlijke overleggen. Het team DTJ geeft aan in de afgelopen jaren wel regelmatig in overleg te zijn geweest voor een eventueel vervolgaanbod voor cliënten uit de jeugdzorg in de maatschappelijke opvang. BJAA weet het team DTJ echter nog niet altijd te vinden.
- Dossiers en aanwezige kennis van jongeren in de jeugdzorg worden niet overgedragen aan de hulpverleners in de maatschappelijke opvang

Jongeren

- Het ontbreekt jongeren aan motivatie om hun situatie te verbeteren. Zij herkennen en/of onderkennen de eigen problemen niet. Hoewel dit deels gezien kan worden als min of meer 'normaal' gedrag voor jongeren in deze leeftijdscategorie bestaat bij de zorginstellingen de stellige indruk dat

dat voor veel van de zwerfjongeren in verhoogde mate geldt (en te maken heeft met een vaak moeizaam verleden).

- Het wegvallen van het verplichtend karakter van de jeugdzorg bij de 18^e verjaardag is voor een deel van de zwerfjongeren reden ervoor te kiezen alle vormen van hulp en begeleiding los te laten. Een deel van deze jongeren redt het niet en raakt (opnieuw) zwervend.
- Veel zwerfjongeren zijn voortijdig schoolverlaters waardoor het perspectief op stabiel inkomen/werk op korte termijn beperkt is. Ook hebben zij vaak niet 'geleerd' te werken. Het nakomen van een huurverplichting is hierdoor bijkans onmogelijk. Ook kampen veel jongeren met schuldenproblematiek. Het niet kunnen voldoen aan financiële verplichtingen kan plaatsing en doorstroom in een deel van de MO-voorzieningen vertragen (denk bijvoorbeeld aan begeleid wonen).
- Jongeren van 18 jaar (en ouder) hebben behoefte aan steun in het proces naar volwassenheid. Veel zwerfjongeren missen ouders of vervangers die hen in dit proces kunnen steunen terwijl de jongeren niet elders met deze hulpvragen terecht kunnen.
- Uit het groepsinterview en uit overleg met het team DTJ in Amsterdam kwam naar voren dat een deel van de allochtone jongeren minder gebruik maakt van jeugdzorg en maatschappelijke opvang dan autochtone jongeren. De jongeren en ouders weten de hulpverlening minder goed te vinden en de hulpvormen sluiten niet goed aan op de, mede cultureel bepaalde, behoefte. Als deze jongeren het ouderlijk huis verlaten gaat het nogal eens mis, omdat te veel vaardigheden ontbreken.
- Een aanzienlijke groep jongeren heeft een licht verstandelijk beperking. Zij hebben behoefte aan specifiek aanbod en belanden nu ten onrechte in het algemene aanbod van de maatschappelijke opvang.

6 Aanbevelingen en oplossingsrichtingen voor de toekomst

Dit hoofdstuk geeft een aantal aanbevelingen en oplossingsrichtingen voor de toekomst, gebaseerd op de conclusies uit dit onderzoek en aangevuld met ervaringen vanuit andere, door DSP-groep uitgevoerde, opdrachten.

1 Creëer mogelijkheden voor passende doorlopende begeleiding vanaf 17 jaar

Een (klein) deel van jongeren dat uit de jeugdzorg komt, zal nog volledig geïndiceerde hulp nodig hebben en een deel heeft voldoende aan hulp vanuit het lokale veld. Gezien de leeftijd van deze jongeren, gecombineerd met hun problematiek, is echter vooral een aanbod nodig waarbinnen lokaal en geïndiceerd aanbod vervlochten zijn. De Wet op de jeugdzorg geeft in ieder geval mogelijkheden tot voortzetten en hervatten van hulp tot uiterlijk het 23^e jaar. Deze hulp zou daarbij ingezet moeten worden in de vorm van een *doorlopend begeleidingstraject en al vóór het 18^e jaar* moeten starten. Op die manier wordt een 'knip' in de hulpverlening voorkomen en loopt men zo min mogelijk kans de jongere 'kwijt te raken'. Een mogelijkheid is dat de intensieve hulpverlening eerder wordt afgebouwd en dat een lichtere vorm van geïndiceerde ambulante begeleiding in combinatie met steun vanuit lokale voorzieningen over langere tijd wordt uitgespreid.

Het opbouwen van een netwerk waar jongeren op kunnen terugvallen is daarbij cruciaal. Bij voorkeur heeft de jongere vanaf ongeveer 17 jaar *dezelfde coach/begeleider* tot aan het moment dat begeleiding naar zelfstandigheid niet meer nodig is. Deze begeleider dient maatwerk te bieden en, vanuit het belang van de jongere, ketenoverstijgend te kunnen werken.

Concrete suggestie die in Amsterdam voorgesteld is, is het instellen van een 17+ casusoverleg binnen BJAA waar het team DTJ bij aanwezig kan zijn, in die gevallen dat er een risico op dak- en thuisloosheid bestaat.

Het verdient aanbeveling te onderzoeken wat precies de redenen zijn waarom verlengde jeugdzorg aan de zwerfjongeren zo weinig wordt geboden. Mogelijk kan het versoepelen van de criteria voor de verlengde jeugdzorg een bijdrage leveren aan betere continuïteit bij de begeleiding van jongeren.

2 Formuleer basisuitgangspunten voor het aanbod

Voor deze groep dient een aantal uitgangspunten voor (invulling van) het aanbod te worden benoemd. Belangrijke uitgangspunten zijn bijvoorbeeld een persoonsgerichte aanpak en daarnaast aandacht voor alle levensgebieden: wonen, werk/opleiding, financiën en het ontwikkelen van een sociaal netwerk. Er zou een set van basisuitgangspunten/criteria ontwikkeld kunnen worden waaraan het aanbod binnen elke gemeente minimaal moet voldoen. Die kunnen met behulp van diverse ketenpartners, zowel vanuit het lokale veld als vanuit de provinciale jeugdzorg, vastgesteld worden. Deze uitgangspunten met bijbehorende hulpverlening kunnen ertoe bijdragen dat voorkomen wordt dat een jongere na de jeugdzorg in een zwervend bestaan

terecht komt.

3 Stimuleer en faciliteer inzet Eigen Kracht Conferenties

Het inzetten van Eigen Kracht Conferenties dient gestimuleerd te worden. Deze Eigen Kracht Conferenties kunnen het sociale netwerk van een jongere die uit de jeugdzorg uitstroomt in kaart brengen en versterken. Juist bij jongeren waarbij een zwervend bestaan dreigt, kunnen op deze manier knelpunten tijdig naar voren komen.

Suggestie is om dit als standaard op te nemen voor een jongere voor wie een jeugdbeschermingsmaatregel ophoudt met het 18^e jaar. Belangrijke partijen zijn hierbij gemeenten (of gemeentelijke instellingen), jeugdzorgaanbieders, ouders, casemanager Bureau Jeugdzorg en de jongere zelf. In Amsterdam voert Spirit al een pilot uit met deze Eigen Kracht Conferenties.

4 Speel in op motivatie jongeren en koppel incentive aan het behalen van opleiding door het (mee) oplossen van schuldenproblematiek

Veel van de geïnterviewde jongeren blijken de afgelopen jaren geen structurele dagbesteding te hebben gehad en alle jongeren zijn voortijdig schoolverlaters. Een meerwaarde zou zijn meer aan te sluiten bij de leefwereld en werkinteresses van de jongeren. Bijvoorbeeld door meer leerwerktrajecten in te zetten. Daarnaast kampen jongeren met schuldenproblematiek. Een oplossingsrichting zou kunnen zijn dat jongeren een schuldenregeling aangeboden krijgen die gekoppeld is aan het behalen van een startkwalificatie of een leerwerktraject (bij behalen daarvan het (gedeeltelijk) kwijtschelden van de schulden). De sociale dienst kan hier een belangrijke rol in vervullen.

5 Organiseer een gedifferentieerd aanbod van begeleiding op basis van cultureel etnische achtergrond.

Jongeren met niet Nederlandse culturele achtergrond maken minder gebruik van het aanbod van jeugdzorg en maatschappelijke opvang. De begeleiding, de methodes en de informatievoorziening dienen beter aan te sluiten bij deze doelgroepen. Hiervoor kan reeds aanwezige expertise over het gebruik van de hulpverlening van deze doelgroepen worden ingezet om een gedifferentieerde begeleiding te organiseren.

6 Analyseer werking Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten

Het Regionale Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC), die de taak heeft jongeren die de leer- of kwalificatieplicht ontlopen op te sporen en te plaatsen, lijkt onvoldoende in te grijpen bij verzuim en verliest de jongeren op jonge leeftijd al uit het oog. RMC geeft als reden voor het uit zicht raken van de jongeren dat de registratie van gemeenten, de melding van scholen en de methodes van de leerplichtambtenaren nog niet goed werken. Sinds enkele jaren is hier wel aandacht voor en verbetert de situatie. Een analyse op de werking van deze RMC's en het verbeteren van ge-

noemde zaken verdient aandacht, omdat juist deze doelgroep van zwerfjongeren bijna allemaal te maken heeft (gehad) met voortijdig schoolverlaten. RMC kan ook een belangrijke signalerende functie vervullen in de multidisciplinaire aanpak.

7 Bied meer praktische hulpverlening op het terrein van werk en opleiding

Jongeren moeten via hulpverlening steun krijgen bij hun hulpvragen op vooral de gebieden werk en opleiding. Er zou daarnaast ook meer differentiatie moeten komen in het aanbod. Denk hierbij aan kamertraining, meer aanbod à la Werkhotel (lichter aanbod) en laagdrempelige opvang (voor jongere die verslaafd zijn en niets willen). Er is aanbod nodig voor jongeren die overal buiten vallen. Goede voorbeelden van trajecten zijn Kamers met kansen en de leerwerktrajecten in Haarlem. Ook is het belangrijk dat op lokaal niveau een partij de functie van vangnet kan vervullen zoals bijvoorbeeld in Amsterdam Streetcornerwork dat doet.

8 Ontwikkel een specifiek aanbod voor jongeren met een licht verstandelijke beperking

Er zou een specifiek aanbod ontwikkeld moeten worden voor de jongeren met een licht verstandelijke beperking. Hierbij kan MEE een belangrijke rol vervullen, omdat dat de organisatie bij uitstek is die expertise heeft op deze doelgroep. In Amsterdam is het Leger des Heils ook al actief bezig met het ontwikkelen van een dergelijk aanbod.

9 Zorg voor een concrete en 'warme' overdracht

Voor specifieke groepen dienen extra afspraken gemaakt te worden over de overdracht. Bijvoorbeeld door af te spreken dat voor de groep waarvan de ondertoezichtstelling ophoudt omdat het 18^e levensjaar bereikt is, altijd een signaal wordt afgegeven aan een gemeentelijke voorziening. Binnen de justitiële jeugdzorg wordt de nazorg van jongeren die in een justitiële jeugdinrichting zitten voortvarend opgepakt door al bij plaatsing netwerkberaden te organiseren (hierbij wordt ook de gemeente waar een jongere woonachtig is betrokken). Deze werkwijze kan ter inspiratie dienen.

10 Stimuleer doorstroming in de maatschappelijke opvang

Door onder meer wachtlijsten en wachttijden stagneert de doorstroming in de maatschappelijke opvang. De begeleiding in de maatschappelijke opvang moet er onder meer op gericht zijn de jongeren te voorzien in de vaardigheden die nodig zijn voor de volgende fase. Om doorstroming naar de woningmarkt te stimuleren kunnen met woningcorporaties afspraken gemaakt worden over (extra) voorrangsregels, gekoppeld aan incentives voor de woningcorporaties.

Het stellen van inkomenseisen aan jongeren door de MO-voorzieningen kan nadelige effecten hebben op de in- en doorstroom. Om inzicht te krijgen in de omvang van dit knelpunt en de mogelijkheden dit te ondervangen dient

hier nader onderzoek naar gedaan te worden.

11 Stimuleer de regierol van gemeenten

Gemeenten dienen ervoor te zorgen dat het minimale basisaanbod aanwezig is voor 16+ jongeren die uitstromen uit de jeugdzorg. Dit aanbod kan zowel lokaal als regionaal georganiseerd worden. Daartoe dienen gemeenten proactief de regie te nemen wat betreft het initiëren en bewaken van dit aanbod.

De informatieoverdracht tussen organisaties moet ook beter; er is nu een tekort aan informatie bij de partij die de jongere verder zal begeleiden na de jeugdzorg. De informatie kan een beter beeld geven van de jongere.

De gemeente kan ook een regierol nemen in de plaatsing en structuur van maatschappelijke opvang. Goed voorbeeld van deze regierol is de nieuwe werkwijze in Amsterdam. Residentiële hulp (woonbegeleiding door de maatschappelijke opvang) is gekoppeld aan ambulante hulp. Direct na instroom in de maatschappelijke opvang wordt op alle terreinen een plan opgesteld. Het plan volgt de jongere door het hele traject heen. Er wordt voor iedere jongere een probleemhouder aangesteld, die hem/haar door het hele traject heen begeleidt.

Bijlagen

Bijlage 1 Knelpunten in de selectieprocedure

De gekozen aanpak voor het benaderen van de doelgroep staat in hoofdstuk 2 beschreven. Voor het selecteren van jongeren voor interviews, werd in beide gemeenten een aselechte steekproef uit de totaallijsten van zwerfjongeren getrokken. Binnen deze steekproeven moest de onderzoeksdoelgroep worden gevonden.

Vanuit de gedachte dat de totaallijsten in ieder geval alleen uit zwerfjongeren zouden bestaan, waarna aan de hand van de achtergrondgegevens van de jongeren uit de steekproef de juiste groep geselecteerd zou kunnen worden, werd verondersteld uiteindelijk het beoogde aantal casussen over te houden dat aan de onderzoekscriteria zou voldoen. Om verschillende redenen is dit in Amsterdam niet volledig gelukt.

Bij het opvragen van de achtergrondinformatie van de geselecteerde jongeren uit de aselechte steekproeven bleek allereerst een verschil in definities (en een verschil tussen theorie en praktijk) een complicerende factor te spelen. Zo is in de Amsterdamse praktijk het voorkómen van dakloosheid een minstens zo belangrijk criterium om voor een MO-indicatie in aanmerking te komen als een feitelijk zwerfend bestaan. De groep thuisloze jongeren vormt een belangrijke aandachtsgroep. In deze gemeente spreekt men dan ook liever over dak- en thuisloze jongeren, dan over zwerfjongeren. In de steekproef bleken dan ook diverse jongeren te zitten, waarbij geen sprake was van een (voormalig) zwerfend bestaan, hooguit van een periode van thuisloosheid.

Om voor een indicatie voor de maatschappelijke opvang in aanmerking te komen is het niet noodzakelijk dat de jongere een achtergrond in de jeugdzorg heeft. In onze steekproeven bleken dan ook heel wat jongeren te zitten die een dergelijke achtergrond niet hebben (noch een awbz-gefinancierd jeugdhulpverleningstraject).

Een andere complicerende factor, bij de gekozen aanpak, heeft te maken met de financiering van de plaatsen voor zwerfjongeren en de wijze van cliëntenregistratie. De financiering van de maatschappelijke opvang wordt meestal gedeeld door provincie (stadsregio), gemeente en bijvoorbeeld Justitie (omdat in de instellingen ook jongeren verblijven met een reclasseeringsmaatregel). Dat deel van de plaatsen in de instellingen dat gefinancierd is door de gemeente en bestemd voor de opvang van zwerfjongeren is echter in de cliëntenregistraties niet zichtbaar. Dat had onontkoombare onzui-verheden in de totaallijsten tot gevolg. Dat kwam echter pas aan het licht bij het achterhalen van de achtergrondgegevens van de jongeren, dus ná de steekproeftrekking.²⁰

Noot 20 Voorbeeld hiervan is de BWA (Begeleid Wonen Amsterdam). Van de 320 BWA plaatsen wordt een kleine 10% door de gemeente gefinancierd voor de opvang van zwerfjongeren. In de cliëntenadministratie - waaruit de steekproef getrokken is - is niet aangegeven of een jongere op een plek voor zwerfjongeren zit. Bij het navragen van de achtergrondinformatie van de 10 jongeren die in de eerste trekking terecht waren gekomen, bleek het merendeel dan ook niet in de onderzoeksdoelgroep te passen. Bovendien kwam aan het licht dat een plek in de BWA een redelijk stabiele achtergrond vereist. Jongeren die hier verblijven voldoen dus al bijna per definitie niet aan de doelgroep voor het onderzoek. In de tweede steekproeftrekking is de BWA uitgesloten.

Overigens was ook het achterhalen van de achtergrondgegevens vaak lastig, vooral in Amsterdam. De gegevens die we van de instellingen kregen waren bovendien regelmatig zeer onvolledig. Tijdens de interviews kwam dan soms pas aan het licht dat de jongere eigenlijk niet aan de onderzoekscriteria voldeed.

Een en ander heeft er in Amsterdam toe geleid dat halverwege het traject een tweede steekproef getrokken moest worden, omdat de eerste 'uitgeput' was. Het aantal jongeren dat nog 'gevonden' kon worden, was toen echter beperkt, omdat inmiddels een flinke tijd verstreken was sinds de overzichtslijsten werden opgesteld.

Dit bleek sowieso een knelpunt in Amsterdam. Vanwege het tijdsverloop tussen de aanvraag van de overzichtslijsten en het opleveren van de achtergrondgegevens van de geselecteerde jongeren²¹, bleek een deel van jongeren, toen zij voor een interview werden benaderd, al niet meer in de instelling te verblijven. In een enkel geval kon een vertrokken jongere nog opgespoord worden, maar meestal lukte dat niet.

De beperkte bereikbaarheid van de geselecteerde jongeren deed zich ook op andere wijze voor. Sommige jongeren reageerden (bij herhaling) niet op telefonische contactpogingen, ook niet als we hun begeleiders vroegen daar nogmaals achter aan te gaan. Zij konden dus niet geïnterviewd worden.

Zelfs met twee steekproeftrekkingen is het in Amsterdam niet gelukt alleen jongeren in het onderzoek te betrekken die volledig voldeden aan alle voorafgaand aan het onderzoek gestelde criteria.

Noot 21 De steekproeven konden pas getrokken worden op het moment dat alle overzichtslijsten binnen waren. De eerste lijsten waren al enigszins verouderd op het moment dat de laatste werden aangeleverd. Ook het aanleveren van de achtergrondgegevens duurde soms lang.

Bijlage 2 Betrokken instellingen en organisaties Haarlem

Spaarnezicht

Stichting Spaarnezicht biedt tijdelijk onderdak voor zwerfjongeren van 16 tot 25 jaar. Naast deze opvang heeft Spaarnezicht ook een project 'Kamers met kansen'. Dit project biedt jongeren tussen de 16 en 24 jaar de mogelijkheid om binnen een periode van twee jaar een startkwalificatie te halen op de gebieden 'wonen' en 'werk/leren'. Spaarnezicht heeft eind 2007 22 opvangplekken en Kamers met kansen 5.

Leger des Heils

Het Leger des Heils heeft dag- en nachtopvang. Het aanbod van het Leger des Heils is niet gedifferentieerd in leeftijdscategorieën in Haarlem.

In totaal heeft Haarlem eind 2007 27 plekken die zijn gereserveerd voor zwerfjongeren tot 25 jaar.

Bijlage 3 Betrokken instellingen en organisaties Amsterdam

HVO/Querido

- **Alexandria**

Voorziening voor de opvang en huisvesting van (aanstaande) jonge moeders en hun kind. 24-uurs zorg. Ook kunnen hier tienermeiden terecht die op straat staan of daar dreigen te komen. Combinatie van wonen en begeleiding. De doelgroep is ongeveer 18 tot 25 jaar oud. Gemiddeld verblijf: een half tot een heel jaar.

- **Reina**

Kleinschalige semi-zelfstandige groepshuisvesting voor jonge moeders met maximaal één kind. Combinatie van wonen en begeleiding. Dependance van Alexandria.

- **BWA**

Begeleid Wonen Amsterdam is voor mensen die gemotiveerd zijn om zelfstandig te gaan wonen maar dit nog niet zelfstandig kunnen realiseren. BWA richt zich niet op de aard of oorzaak van de achterliggende problematiek, maar specifiek op het wonen. De duur van de begeleiding is maximaal 6 maanden. Jongeren kunnen kiezen voor individueel wonen of wonen in een groep. Doelgroep 18 jaar en ouder. Jongeren moeten een regulier inkomen hebben. Voor wonen in een Kleine Wooneenheid geldt een minimumleeftijd van 16 jaar. Hiervoor is tevens een indicatie van de Jeugdhulpverlening vereist.

- **BZW Fleerde**

Voorziening voor begeleid zelfstandig wonen, speciaal opgezet voor harddruggebruikers met psychosociale problematiek. Doelgroep: vanaf 18 jaar. Groeps-woningen met maximaal drie bewoners.

- **WerkHotel**

Woonvoorziening voor jongeren tussen 17 en 27 jaar, die door een problematische thuissituatie van school dreigen uit te vallen. Het betreft een woonleer-werktraject. In de woningen wonen twee tot drie jongeren. Het WerkHotel is een samenwerkingsproject van HVO/Querido, onderwijsinstellingen, een woningcorporatie, een welzijnsorganisatie, en Jeugdzorg. Verblijfsduur is circa twee jaar.

de Volksbond

- **Bertold Brecht Huis**

Sociaal pension voor dak- en thuisloze jongeren van 18 tot 23 jaar (met een uitloopmogelijkheid van 16 tot 25 jaar), met ernstige gedragsproblemen, waaronder (beginnende) verslavings- en psychiatrische problemen. Het Bertold Brecht Huis 2e fase is een begeleid woonproject voor dak- en thuisloze jongeren van 18 tot 23 jaar (met een uitloop tot 25 jaar) met gedragsproblemen.

- **1^e Helmerstraat**

De 1e Helmerstraat is een begeleid woonproject voor dak- en thuisloze jongeren van 18 tot 23 jaar (met een uitloop tot 24 jaar), met gedragsproblemen, die niet langer intensieve 24-uurs zorg nodig hebben en zich kunnen redden met begeleiding overdag. Verblijfsduur maximaal negen maanden.

- **Sarphatistraat**

Woonvoorziening voor jongeren van 18 tot 23 jaar, die meer zelfstandigheid aankunnen dan ze in een eerste opvangvoorzieningen krijgen, maar waarvoor 24-uurs toezicht nog wel gewenst is. Jongeren die hier wonen hebben een eigen dagbesteding (opleiding, stage of werk). Een deel van de plekken is geschikt voor jongeren met een licht verstandelijk handicap of psychiatrische problematiek. Na maximaal twaalf maanden stromen bewoners door naar bijvoorbeeld de 1e Helmerstraat, BWA of de Klif.

- **De Kazerne**

Woonplek voor jonge vrouwen (tussen de 16 en 27 jaar, eventueel met kinderen) die deelnemen aan een re-integratieproject en een uitkering hebben van DWI. Dit is een samenwerkingsproject. Trajectduur drie maanden tot één jaar.

Leger des Heils

- **De Klif**

De Klif biedt opvang en begeleiding aan zwerfjongeren in de leeftijd van 18 tot 23 jaar met een redelijke mate van zelfstandigheid. Kleinschalige woonvoorzieningen, voor maximaal 3 bewoners. De jongeren moeten dagbesteding en inkomen hebben.

De Elandsstraat

Vooraf kortdurende opvang voor jongeren tot 21 jaar, die door psychosociale omstandigheden plotseling dakloos zijn geworden. Niet voor langdurig zwerf-

venden. Verblijf maximaal drie maanden.

Spirit

- **Poortgebouw**

Kortdurende nachtopvang (bed, bad, brood; maximaal vijf nachten per maand; 16 t/m 22 jaar) en langdurende opvang (17 t/m 22 jaar) voor dak- en thuisloze jongeren. In de langdurende opvang wordt ondersteuning geboden voor het ontwikkelen van woonvaardigheden, het verbeteren van sociale vaardigheden, het zoeken naar opleiding en dagbesteding, het beheren van financiën, etc.

In de nachtopvang van HVO/Querido (Passantenhotel) en het Leger des Heils (de Haven) komen zelden jongeren onder de 21 jaar. Op het peilmoment troffen we deze niet aan.

Bijlage 4 Overzicht steekproeftrekking Haarlem

Voor het selecteren van de jongeren werd in Haarlem één aselechte steekproef getrokken. Alle zwerfjongeren hadden even veel kans in de steekproef terecht te komen.

Voor de steekproef werden tien jongeren geselecteerd. Het resultaat hiervan was:

- Spaarnezicht (4)
- Kamers met kansen(2)
- Leger des Heils (4)

Bijlage 5 Overzicht steekproeftrekking Amsterdam

Voor het selecteren van jongeren werden in Amsterdam twee aselechte steekproeven getrokken. Alle zwerfjongeren hadden dus evenveel kans in de steekproef terecht te komen.

De eerste steekproef leverde te weinig (bereikbare) zwerfjongeren op, die voldeden aan de onderzoekscriteria, waardoor een tweede trekking noodzakelijk was.

Voor de eerste steekproef werden 22 jongeren geselecteerd. Het resultaat hiervan was:

HVO/Querido:

- Alexandria (1)
- Begeleid Wonen Amsterdam (10)
- BZW Fleerde (1)
- Werkhotel (1)

de Volksbond:

- Sarphatistraat (1)
- Bertolt Brecht Huis (4)

Leger des Heils:

- de Klif (1)

Spirit:

- Poortgebouw (3)

Voor de tweede steekproef werden 18 jongeren geselecteerd. Het resultaat van deze trekking was:

HVO/Querido:

- Alexandria (2)
- Reina (1)
- BZW Fleerde (4)
- Werkhotel (1)

Spirit:

- Poortgebouw (1)

de Elandsstraat (2)

Leger des Heils:

- De Klif (1)

de Volksbond:

- 1^e Helmerstraat (2)
- De Kazerne (1)
- Bertold Brecht Huis (3)

Bijlage 6 Onderwerpen interviews

Informatie die (zo mogelijk) vooraf verzameld wordt (via begeleider/contactpersoon of uit dossieronderzoek)

- **Basisinformatie**
 - leeftijd
 - geboorteplaats/land
 - hoelang in Nederland wonend
 - geslacht
 - (waar) leven ouders
 - (waar) leven pleegouders/voogd
 - eigen kind(eren)
 - zijn er broers en/of zusters
 - is er sprake van sociaal (vrienden)netwerk
 - relatie(s) (+ geschiedenis)

- **Achtergrondgegevens (globaal)**
 - hulpverleningsgeschiedenis
 - laatste jeugdzorginstelling/type aanbod
 - reden uitstroom (afgebroken, afgerond, succesvol/niet)
 - wijze overdracht naar maatschappelijke opvang
 - vervolgaanbod na (jeugd)zorg

De interviews

Basisinformatie en 'feitelijke' hulpverleningsgeschiedenis
Aanvulling op reeds verzamelde informatie

Gesprekken met jongeren

De gesprekken met de jongeren hebben een open karakter. Eerst wordt de huidige situatie besproken, van daaruit wordt teruggekeken naar het (recente) verleden. Problematiek in combinatie met begeleiding/hulp/zorg (van welke soort dan ook) staan daarbij centraal.

De focus ligt op de hulpverlening en op de zorgoverdracht jeugdzorg – maatschappelijke opvang.

In de gesprekken komt behalve de feitelijke geschiedenis, ook de ervaring van de jongere zelf aan de orde (wat ging goed, wat ging fout; hadden ze invloed op de gekozen trajecten; hoe hebben ze de overdracht zelf ervaren, etc.).

Thema's

- *Verblijf 's nachts*
Opvang, op straat, afwisselend, duur, etc.

- *Dagbesteding*
School, werk, studie, rondhangen, bezoek inloophuizen, vrienden, etc.

- *Problematiek*

Thuisituatie, onderdak, schulden, vrienden, psychosociaal, medisch, etc.

- *Begeleiding/hulp/zorg*

Wie, wat, waar, hoe en waarvoor. Hierop wordt ingezoomd.

- *Zorgoverdracht*

Eigen verhaal over het beëindigen van de jeugdzorg (of andere jeugdhulpverlening) en wat het vervolg daarop was. Hoe is dat gegaan, op welke leeftijd, wat was de situatie, wie nam initiatief, welk aanbod kreeg de jongere, wat vond hij/zij daarvan, wat wilde hij/zij zelf, etc. Wat ziet de jongere zelf als de belangrijkste oorzaak van zijn/haar zwervend bestaan?

Bijlage 7 Respondenten Haarlem

In onderstaand schema is een aantal achtergrondgegevens van de respondenten verwerkt. De kolommen zijn in willekeurige volgorde geplaatst.

Sekse	m	m	v	v	m
Leeftijd	19	19	17	19	18
Geb land	NL	NL	NL	NL	NL
Jaren in nl	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Situatie ouders	gesch*	samen	gesch	gesch	samen
Ouders overleden					
Kinderen				2	
Gezinsvoogd	ja	ja	ja	nee	onbekend
Jeugdzorg ontvangen	ja	ja	ja	nee	ja

* gescheiden

Respondent H1

H1 ging op jonge leeftijd samenwonen. Na een aantal jaar liep H1 vanwege een onhoudbare situatie weg en verbleef een aantal maanden bij familie op verschillende adressen. H1 meldde zich in die tijd bij de sociale dienst en maatschappelijk werk. De sociale dienst bood hulp en begeleidde H1 naar de maatschappelijke opvang waar H1 sindsdien verblijft. Maatschappelijk werk kon geen bevredigende hulp bieden. H1 ziet de maatschappelijke opvang ook als een mogelijkheid om snel een woning te kunnen verkrijgen.

Achtergrond jeugdzorg: nee

Periode zwervend: ja

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nvt

Respondent H2

H2 is weggelopen uit een MO-instelling waar H2 was opgenomen. Vervolgens was H2 een aantal maanden zwervend. H2 verbleef vooral bij vriendinnen. H2 was niet geheel uit beeld van de jeugdzorg en kreeg een nieuwe begeleider in Haarlem. De jeugdzorg heeft H2 toegeleid naar de maatschappelijke opvang. Binnen enkele weken komt de begeleiding van jeugdzorg te vervallen wegens het bereiken van de 18jarige leeftijd.

Achtergrond jeugdzorg: ja

Periode zwervend: ja

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): ja

Respondent H3

H3 is vanwege een problematische thuissituatie naar de maatschappelijke opvang gegaan. Omdat H3 verlengde jeugdzorg kreeg heeft H3 rond 18 jaar

een nieuwe begeleider gekregen. Deze heeft H3 begeleid naar de maatschappelijke opvang en naar een leerwerktraject.

Achtergrond jeugdzorg: ja
Periode zwervend: nee
Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): ja

Respondent H4

H4 verbleef tot de 18^e verjaardag in een woonvorm van jeugdzorg. Deze plek paste niet meer. Tegelijk verviel de begeleiding van jeugdzorg waardoor H4 geen vervolgaanbod kreeg. H4 raakte zwervend en kwam in Amsterdam terecht. Daar meldde H4 zich bij Streetcornerwork voor hulp en onderdak. Via Streetcornerwork kon H4 een tijdelijke opvangplek krijgen in de maatschappelijke opvang. Het duurde lang voordat H4 naar een stabiele plek in de maatschappelijke opvang kon doorstromen. De laatste voorzieningen in de maatschappelijke opvang zijn in Haarlem en omgeving.

Achtergrond jeugdzorg: ja
Periode zwervend: ja
Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee

Respondent H5

H5 kreeg gezinsbegeleiding van jeugdzorg en stroomde na een kort verblijf in de crisisopvang en maatschappelijke opvang door naar een kamer trainingscentrum van jeugdzorg. Hier werd H5 uitgezet omdat H5 zich niet aan de regels kon houden. Jeugdzorg adviseerde H5 zich aan te melden bij de maatschappelijke opvang. Omdat H5 toen 18 was had H5 geen hulp meer van jeugdzorg en meldde zich zelfstandig bij de maatschappelijke opvang aan.

Achtergrond jeugdzorg: ja
Periode zwervend: nee
Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee

Bijlage 8 Respondenten Amsterdam

In onderstaand schema is een aantal achtergrondgegevens van de respondenten verwerkt. De kolommen zijn in willekeurige volgorde geplaatst.

Sekse	v	m	v	v	m	m	m	v	v	m
Leeftijd	19	19	20	20	19	20	20	20	20	21
Geb land	NL	Suriname	NL	Curaçao	NL	NL	Marokko	NL	Suriname	Peru
Jaren in nl	nvt	4	nvt	17	nvt	nvt	4	nvt	10	20
Situatie ouders	gesch*	gesch	samen	gesch	gesch		samen	gesch	gesch	gesch
Ouders overleden							beiden			moeder
Kinderen				1	1				1	
Gezinsvoogd	ja	nee	nee	nee	ja	nee	ja	ja	nee	ja
Jeugdzorg ontvangen	ja	ja	nee	ja	ja	nee	ja	ja	nee	ja

*gescheiden

Respondent A1

A1 verbleef in een woonvorm van jeugdzorg en is daar na anderhalf jaar weggelopen. Hij verbleef daarna een aantal maanden bij familie, maar dat bleek niet houdbaar. A1 is toen zwervend geraakt en verbleef soms in de nachtopvang. De jongere werd door een agent op straat doorverwezen naar Streetcornerwork en werd vervolgens toegeleid naar de maatschappelijke opvang. Behalve begeleiding vanuit de maatschappelijke opvang heeft A1 momenteel hulp van reclassering.

Achtergrond jeugdzorg: ja

Periode zwervend: ja

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee

Respondent A2

A2 woonde thuis en had jeugdzorg. A2 gaf jeugdzorg aan niet meer thuis te kunnen verblijven waarop Jeugdzorg doorverwees naar de maatschappelijke opvang (nachtopvang). De jongere is na één nacht niet meer teruggekomen in de betreffende maatschappelijke opvang. A2 verkoos thuisloosheid boven deze vorm van nachtopvang. In die fase verviel de verplichte jeugdzorg en werd verlengde zorg aangeboden. Het eerste contact met de begeleider vond plaats na een aantal maanden omdat A2 gedurende die periode geen contact legde met jeugdzorg. Een begeleider van de opleiding van de jongere verwees door naar de maatschappelijke opvang toen bleek dat de jongere zwervend was.

Achtergrond jeugdzorg: ja

Periode zwervend: ja

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee

Respondent A3

A3 woonde in een onveilige situatie bij familie en ging op zichzelf wonen met hulp van een bekende. Omdat A3 hulpvragen had op het gebied van financiën en wonen zocht A3 contact met maatschappelijk werk. Maatschappelijk werk verwees door naar Streetcornerwork, die de jongere vervolgens middels een indicatie toeleidde naar de maatschappelijke opvang. De jongere heeft ook ambulante hulp toegewezen gekregen. A3 wakte de indruk via de maatschappelijke opvang sneller toegang te zoeken tot de woningmarkt.

Achtergrond jeugdzorg: nee
Periode zwervend: nee
Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nvt

Respondent A4

A4 woonde thuis met begeleiding van jeugdzorg. De jeugdzorg stopte op 18 jaar en na een aantal maanden besloot de jongere weg te willen gaan uit het ouderlijk huis. A4 meldt zich bij Streetcornerwork voor advies en hulp. Streetcornerwork begeleidt A3 door naar de maatschappelijke opvang en naar ambulante hulp.

Achtergrond jeugdzorg: ja
Periode zwervend: nee
Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee

Respondent A5

A5 doorloopt tot 18-jarige leeftijd ververschillende woonvormen van de jeugdzorg. Dit aanbod wordt enkele maanden verlengd om aansluiting te organiseren met de maatschappelijke opvang. Tijdens de periode van overgang weigert A5 alle hulp door persoonlijke omstandigheden. Hierdoor raakt A5 zwervend. Na een aantal maanden onderkent A5 de eigen hulpbehoefte en zoekt contact met Streetcornerwork die A5 doorbegeleidt naar ambulante hulp en naar de MO.

Achtergrond jeugdzorg: ja
Periode zwervend: ja
Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee (NB: deze stond wel gepland)

Respondent A6

A6 woonde thuis maar voelde zich te beperkt door de stijl van opvoeden en liep weg. Eerst meldde A6 zich bij jeugdzorg maar deze werd niet geboden vanwege de leeftijd (17,5). Vervolgens nam A6 contact op met Streetcornerwork en kon A6 met hun bemiddeling snel terecht in de maatschappelijke opvang. In de maatschappelijke opvang is A6 een aantal maal gewisseld van aanbod. Dat kwam doordat A6 regels overtrad of doordat het aanbod tijdelijk was. A6 kreeg later ook ambulante hulp.

Achtergrond jeugdzorg: nee
Periode zwervend: A6 had in korte tijd verschillende woonadressen in de

MO

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nvt

Respondent A7

A7 woonde tot 18-jarige leeftijd bij een pleegouder en kreeg ambulante begeleiding van jeugdzorg. Daar kon A7 langer blijven, maar besloot toch weg te gaan. Aanvankelijk kon A7 wel een kamer vinden maar raakte al snel zwervend. Door zich te melden bij Streetcornerwork is A7 na anderhalf jaar weer in beeld gekomen van de hulpverlening en stroomde A7 door naar de maatschappelijke opvang en ambulante hulp.

Achtergrond jeugdzorg: ja

Periode zwervend: ja

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee

Respondent A8

A8 woonde op 17-jarige op kamers omdat familie in het buitenland woonde en opvang door de familie in Nederland niet werkte. Door persoonlijke omstandigheden zocht A8 op 18-jarige leeftijd hulp en werd geplaatst in de maatschappelijke opvang. A8 verwacht via de maatschappelijke opvang sneller toegang te hebben tot een woning die aansluit bij de persoonlijke situatie van A8.

Achtergrond jeugdzorg: nee

Periode zwervend: nee

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nvt

Respondent A9

A9 woonde achtereenvolgend in twee woonvormen van jeugdzorg. Jeugdhulpverlening had A9 hiervoor aangemeld. Omdat het verblijf in deze woonvorm in tijd gelimiteerd is, moest A9 voor een periode een andere oplossing vinden. De jeugdhulpverlener hielp A9 hierbij. De periode die overbrugd moest worden ontstond door een wachtlijst bij de maatschappelijke opvang waar A9 voor was aangemeld. Ondanks de hulp in die fase had A9 in korte tijd veel woonadressen. De jeugdhulpverlener heeft zich ingezet de plaatsing te bespoedigen. A9 heeft verlengde jeugdzorg waar A9 vooralsnog geen gebruik van heeft gemaakt.

Achtergrond jeugdzorg: ja

Periode zwervend: ja

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee

Respondent A10

Op 17 jarige leeftijd woonde A10 samen. Door persoonlijke problemen schakelden de ouders jeugdzorg in. A10 kreeg ambulante hulp en een opname. A10 kon niet in het ouderlijk huis wonen na de opname periode en raakte zwervend. De jeugdzorg kwam te vervallen vanwege de bereikte leeftijd van

18 jaar. Na verloop van tijd meldde A10 zich bij Streetcornerwork en werd toegeleid naar de maatschappelijke opvang en ambulante hulp.

Achtergrond jeugdzorg: ja

Periode zwervend: ja

Warme overdracht (Jeugdzorg-MO): nee

Bijlage 9 Deelnemers groepsgesprek Haarlem

Gerrie van de Berg	Bureau Jeugdzorg Haarlem
Barth Alvenaar	OCK Spalier
Richard Riezebos	Leger des Heils
Ingrid Lunter	Spaarnezicht
Chantal Liefland	Gemeente Haarlem

Bijlage 10 Deelnemers groepsgesprek Amsterdam

Martine Drabbe	Stichting Streetcornerwork
Cees van de Meer	gemeente Amsterdam, DZS
Hennie van de Mortel	Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam
Leendert Simson	Leger des Heils
Marcel Speklé	Volksbond
Marc Onnen	HVO/Querido
Carolien van den Handel	DSP-groep
Niek Fransen	DSP-groep

Bijlage 11 Gebruikte literatuur

De verwachting rond 18, Uitstroom van 17-plussers uit de provinciaal gefinancierde jeugdzorg in Zuid-Holland, DSP-groep, november 2008

Opvang zwerfjongeren 2008, Algemene Rekenkamer, december 2008

Opvang zwerfjongeren 2007, Algemene Rekenkamer, januari 2008

Dak- en thuisloze jongeren, Cijfers indicatiestelling en zorgbemiddeling 2007, team Indicatiestelling en zorgbemiddeling Amsterdam

Aanpak zwerfjongerenproblematiek, Handreiking voor gemeenten, SGBO, augustus 2007